

Merja Muilu

**BIBLIOGRAFIA NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON KOTISEUTUKOKOELMAN
HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92**

**BIBLIOGRAFIA NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON KOTISEUTUKOKOELMAN
HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92**

Merja Muilu
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Kirjasto- ja tietopalvelun
tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijä: Merja Muilu

Opinnäytetyön nimi: Bibliografia Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokista 90, 91 ja 92

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2018

Sivumäärä: 36 + 19

Opinnäytetyöni tarkoitus on laatia bibliografia Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokista 90, 91 ja 92. Tuon bibliografiassa esille myös sen, millä kriteerillä aineisto on valittu kotiseutukokoelmaan, jos tämä ei käy ilmi teoksen nimekkeestä tai tekijästä. Nivalaa ja paikkakunnan kotiseutuhenkilöitä koskevasta historiakirjallisuudesta laadittua bibliografiaa voivat hyödyntää niin kirjaston henkilökunta kuin aiheesta kiinnostuneet tutkijat ja harrastajatkin. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nivalan kaupunginkirjasto. Kysymyksessä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostuu kahdesta osasta: raportista ja bibliografiasta.

Kotiseutukokoelmatyötä on tehty yleisissä kirjastoissa jo useiden vuosikymmenten ajan. Yleisillä kirjastoilla ei kuitenkaan ole tähän lainsäädännöllistä velvoitetta. Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmiin kerätään paikkakuntaa tai sen asukkaita koskevaa tai paikkakuntalaisten tuottamaa aineistoa. Kirjastot kotiseutukokoelmineen kuuluvat tärkeänä osana kunnassa tehtävään kotiseututyöhön yhdessä kotiseutumuseoiden ja kotiseutuarkistojen kanssa. Kaikkien kolmen tahon yhteinen tehtävä on asettaa kerättyä ja tallennettua aineistoa käyttöön esimerkiksi tutkimuksen, harrastustoiminnan ja kotiseututiedon opetuksen tarpeita varten.

Alkuperäinen suunnitelma oli laatia bibliografia koko Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokan 9 aineistosta. Kyseisessä hyllyluokassa on kuitenkin sen verran paljon aineistoa, että jonkinlainen rajaus oli tehtävä. Päädyin sisällyttämään bibliografiaan alaluokat 90, 91 ja 92, jotka muodostivat yhdessä opinnäytetyöhön sopivan kokoisen aineiston. Bibliografiassa on kaikkiaan 108 nimekettä, joista kolme kuuluu hyllyluokkaan 90, kaksi hyllyluokkaan 91 ja 103 kuuluu hyllyluokkaan 92. Aineisto on julkaistu vuosina 1918–2017. Kirjojen lisäksi aineistoon kuuluu monisteita, opinnäytteitä, CD-ROM, DVD-levyjä, VHS-tallenne, aikakauslehti sekä kaksi sarjakuvaa. Teoksista on listattu yksinkertaiset bibliografiset tiedot. Valitsin 17 kirjan satunnaisotoksen hyllyluokan 92 kirjoista aineiston relevanssin tarkastelua varten. Otanta antaa viitettä siitä, että yleinen valintakriteeri bibliografiaan kootun paikallisaineiston keruulle on ollut se, että teoksen sisältö liittyy kotiseutuhenkilöön.

Opinnäytetyössäni tarkastelin yhtä osaa laajasta kotiseutukokoelmasta. Bibliografioiden laatiminen voisi olla eräs keino tuoda esille kotiseutukokoelman erityispiirteitä ja erityisiä aihealueita kuten esimerkiksi pulakapinaa koskevaa aineistoa. Mahdollista olisi myös ulottaa relevanssin tarkastelu koko kotiseutukokoelmaan, jolloin voisi käsitellä yleisellä tasolla aineiston valintakriteerejä sekä seuloa mahdollisesti kokoelmaan kuulumaton aineisto.

Asiasanat: Nivala, yleiset kirjastot, paikalliskokoelmat, bibliografiat

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author(s): Merja Muilu

Title of thesis: Bibliography of the subclasses 90, 91 and 92 of the local collection of Nivala town library

Supervisor(s): Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2018   Number of pages: 36 + 19

The aim of this project-based thesis was to compile a bibliography of the subclasses 90, 91 and 92 of the local collection of Nivala town library. The focus of the bibliography is on the selection criteria of this local material. The bibliography provides information to the staff of the Nivala town library and anyone interested in local history. The commissioner for this thesis was Nivala town library. The thesis consisted of two parts: the report and the bibliography.

Local materials have been collected by the public libraries for decades although local collection administration is not based on law. Local collections typically consist of materials about the local community or created by local writers. The local collections of the public libraries form an important part of the local heritage together with local museums and local archives. These institutions make local material available for local historians, genealogists, homeschoolers and students among others.

My original plan was to compile a bibliography of the main class 9. Due to the extensivity of this class, I had to make a limitation. Thus the bibliography handles only subclasses 90, 91 and 92. The bibliography includes 108 titles three of which belong to the subclass 90, two to the subclass 91 and remaining 103 to the subclass 92. Each title contains basic bibliographical information. The material was published between 1918 and 2017. The material varies from books to handouts, theses, CD-ROM, DVD, VHS, magazine and comic books. I chose 17 books from the subclass 92 for the examination of their relevancy. The most of these books were chosen to the local collection because they are about a local person. This is probably the case with the whole material of the bibliography.

It is possible to present specialities of the local collection by compiling a bibliography. This kind of speciality is for example the material concerning the horse rebellion of 1932. It could also be useful to examine the relevancy of the whole local collection and to check out if there is any irrelevant material.

Keywords: public libraries, local collections, bibliography

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	BIBLIOGRAFIA.....	9
2.1	Bibliografiaan liittyvät käsitteet ja bibliografian tehtävä.....	9
2.2	Bibliografisen informaation tasot	11
2.3	Bibliografian laatimisen periaatteet.....	11
3	KOTISEUTUKOKOELMATYÖ YLEISISSÄ KIRJASTOISSA.....	14
3.1	Kotiseutukokoelmatyö osaksi kirjastotoimintaa	14
3.2	Kotiseutukokoelman kerääminen ja käyttö	16
4	NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON KOTISEUTUKOKOELMA.....	20
4.1	Nivalan kaupunki ja kaupunginkirjasto.....	20
4.2	Kotiseutukokoelman muodostuminen ja keruuperiaatteet	21
4.3	Kotiseutuyhteistyö	22
4.4	Kotiseutukokoelman aineisto.....	22
5	BIBLIOGRAFIAN LAADINTA KOTISEUTUKOKOELMAN HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92	25
5.1	Bibliografian aihe, rajaukset ja toteutus.....	25
5.2	Julkaisuvuosien ja relevanssin tarkastelua.....	27
6	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET.....	33
	OSA II BIBLIOGRAFIA NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON KOTISEUTUKOKOELMAN HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92	37

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä laadin bibliografian Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokista 90, 91 ja 92. Tuon bibliografiassa esille myös sen, millä kriteerillä aineisto on valittu kotiseutukokoelmaan, jos tämä ei käy ilmi teoksen nimekkeestä tai tekijästä. Nivalaa ja paikkakunnan kotiseutuhenkilöitä koskevasta historiakirjallisuudesta laadittua bibliografiaa voivat hyödyntää niin kirjaston henkilökunta kuin aiheesta kiinnostuneet tutkijat ja harrastajatkin. Taustalla on oma kiinnostukseni kotiseututyötä kohtaan sekä kotiseutumuseotyön ja harrastuksen kautta saatu paikallishistorian tuntemus. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nivalan kaupunginkirjasto.

Kysymyksessä on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9). Alasta riippuen tällainen opinnäytetyö voi olla ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje tai opastus. Toteutustapana voi olla esimerkiksi kirja, kansio, vihko tai kotisivut. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla myös jonkin näyttelyn järjestäminen tai tapahtuman toteuttaminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi yhdistyä kaksi osaa: käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9.) Tämän opinnäytetyön raporttiosuuden ensimmäisessä käsittelyluvussa perehdytään bibliografian teoriaan ja bibliografian laatimisprosessiin. Toisessa luvussa luodaan katsaus yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmien historialliseen taustaan sekä kotiseutukokoelman keräämiseen ja käyttöön liittyviin näkökohtiin. Kolmannessa luvussa tarkastellaan Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman muodostumista, keruuperiaatteita ja aineistoa. Viimeisessä käsittelyluvussa käydään läpi hyllyluokista 90, 91 ja 92 laaditun bibliografian toteutusta, rajauksia ja järjestämistä. Käytännön toteutus eli varsinainen bibliografia muodostaa tämän opinnäytetyön toisen osan.

Alun perin tarkoituksena oli laatia bibliografia koko Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokan 9 aineistosta. Kyseisen hyllyluokan laajuuden vuoksi oli kuitenkin tehtävä raja. Alaluokat 90, 91 ja 92 muodostivat yhdessä opinnäytetyöhön sopivan kokoisen aineiston. Päädyin ottamaan bibliografiaan tietokirjallisuuden lisäksi myös muun aineiston kuten monisteet ja AV-aineiston, sillä tätä aineistoa ei ole niin paljon, että rajausta olisi sen vuoksi tarvinnut tehdä. Bibliografiassa on kaikkiaan 108 nimekettä, joista kolme kuuluu hyllyluokkaan 90, kaksi hyllyluokkaan 91 ja 103 hyllyluokkaan 92. Olen hakenut bibliografiset tiedot Axiell Aurora -kirjastojärjestelmästä. Tarikistan myös fyysiset teokset mahdollisten luetteloinnissa sattuneiden virheiden varalta. Lisäksi olen

valinnut hyllyluokan 92 aineistosta seitsemäntoista kirjan satunnaisotoksen, jonka relevanssia tarkastelen Satu Ekmarkin (2005, 76) kotiseutuaineistolle esittämän ryhmittelyn perusteella.

Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmat ovat paikallisesta näkökulmasta kerättyjä aineistokokonaisuuksia. Kotiseutukokoelmasta käytetään myös nimitystä paikalliskokoelma (Peltonen 1987, 72). Aluekokoelman tai maakuntakokoelman sisältämä aineisto kattaa paikalliskokoelmia laajemman maantieteellisen alueen. (Peltonen 1987, 72.) Kotiseutukokoelmissa säilytetään paikkakuntaa ja paikkakuntalaisia koskevaa tai paikkakuntalaisten tuottamaa aineistoa. (Halonen & Kivimäki 1996, 79). Salme Korhonen (1984, 71) määrittelee kotiseutukokoelman tarkoitukseksi pitää saatavana aineistoa menneistä ajoista ja varmistaa nykyaikaa käsittelevän aineiston säilyminen tulevaisuutta varten. Vaikka lainsäädännöllistä veloitetta kotiseutukokoelman keräämiseen ei ole, kunnallisen kirjaston tehtävä on palvella käyttäjien kotiseutuun ja paikalliskulttuuriin kohdistuvia tiedontarpeita. (Häkli 1981, 165; Peltonen 1987, 73.) Yhdessä kotiseutumuseon ja kotiseutuarkiston kanssa kotiseutukokoelma luo perustan kunnassa tehtävälle perinnetyölle. (Tiepuoli 1999, 8.)

Kotiseutua voidaan kuvailla alueeksi, johon henkilöllä on tunnesiteitä ja jonka hän tuntee tavallista perusteellisemmin. Kotiseutu-käsitteelle on ominaista ihmisen omaan elämään ja suvun historiaan liittyvä nostalgia. Tavallisesti kotiseutu on henkilön synnyinseutu tai asuinpaikka. Yksilö voi pitää kotiseutunaan useitakin alueita, jos hän on asunut eri paikkakunnilla ja muodostanut niihin tunnesiteen. Kotiseutu voi olla myös pelkästään muistoissa sijaitseva paikka, jota ei ole enää sellaisenaan fyysisesti olemassa. (Asunmaa 1986, 11–12; Moisander 2017, 8.) Kotiseututyö käsittää paikallisten ja alueelle ominaisten erityispiirteiden ja kotiseudun omaleimaisuuden vaalimisen, säilyttämisen ja kehittämisen. (Kukkasmäki 2004, 203.) Kotiseututyöllä on useita tavoitteita, jotka liittyvät kotiseudun kehittämiseen sekä henkisellä että taloudellisella alalla. Pyrkimyksenä on parantaa alueen elinympäristön viihtyisyyttä, lisätä asukkaiden kiintymystä omaa kotiseutua kohtaan, kehittää kotiseutua huomioimalla paikalliset erityispiirteet, korostaa paikallista omaleimaisuutta, nostattaa kotiseutuhenkeä ja kannustaa asukkaita omatoimisuuteen. (Kukkasmäki 2004, 206–207.) Kotiseututyö sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaaliminen ja edistäminen huomioidaan myös kuntien kulttuuritoiminnasta annetussa laissa. (Finlex 3.8.1992/728, 2 §.)

Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmiin kerätään paikkakunnan kotiseutuhenkilöiden tuottamia tai heitä käsitteleviä dokumentteja. Yleisesti ottaen kirjastoissa määritellään kotiseutuhenkilöksi paikkakunnalla syntynyt, kasvanut tai asunut henkilö. Kirjastoissa on kuitenkin voitu asettaa ehdoksi,

että henkilön on täytynyt asua paikkakunnalla tietyn ajan, jotta hänet voidaan luokitella kotiseutuhenkilöksi. Kriteerien tiukkuus tai väljyys näyttäisi riippuvan myös siitä, kuinka paljon paikkakunnalla on ylipäättään kotiseutuhenkilöiksi sopivia ehdokkaita. Jos heitä on vähän, kirjastolla ei ole syytä karsia kovin tiukoilla kriteereillä kotiseutuhenkilöiden joukkoa. (Halonen & Kivimäki 1996, 57–58.)

Bibliografioiden teoreettinen kirjallisuus on melko vanhaa. Maria Forsmanin ”Savitaulusta tietokoneeseen: bibliografian perusteita ja teoriaa” (1985) on edelleen käytetty alan teoreettinen teos, ja se on päälähde myös tässä opinnäytetyössä. Käytössäni on ollut myös Forsmanin artikkeli (1984), jossa hän keskittyy käsittelemään bibliografioita yhteiskunnallisesta näkökulmasta. R. M. Nicholasin ja A. E. Standleyn (1984) Basic bibliography book -teos sisältää hyviä käytännön ohjeita bibliografian laatimiseen. Lisäksi käytössäni on ollut Roy B. Stokesin (1969) bibliografiaa käsittelevä artikkeli, jossa kuitenkin keskitytään pääasiassa bibliografian historialliseen kehitykseen etenkin angloamerikkalaisessa maailmassa.

Kotiseutukokoelmia ja kotiseutukokoelmatyötä ovat käsitelleet muun muassa Helle Kannila, Ilmi Järvelin, Maija Karhunmaa, Esko Häkli ja Jukka Peltonen kirjastotyön oppaissa ja alan lehtien artikkeleissa, jotka ovat ilmestyneet 1960—1980-luvuilla. Kovin uutta ammattikirjallisuutta ei siis ole aiheesta saatavilla. Kotiseutukokoelmien kiinnostavuus näyttäisi kuitenkin olevan nousussa, sillä kotiseutukokoelmia käsitteleviä opinnäytteitä on ilmestynyt useita etenkin ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla (Lemmetyinen 2017, 10—11). Tässä opinnäytetyössä käytössäni on ollut neljä opinnäytettä. Satu Ekmark (2005) arvioi pro gradu -tutkielmassaan sitä, kuinka Kempeleen kunnankirjaston kotiseutukokoelman, kotiseutuarkiston ja kotiseutumuseon kokoelmat täydentävät toisiaan, miten ne on järjestetty ja kuinka kokoelmille asetetut tavoitteet täyttyvät silloin, kun toiminta perustuu kotiseutuaatteeseen. Eveliina Lemmetyinen (2017) tarkastelee opinnäytetyössään paikallisille kirjastoammattilaisille tehtyjen teemahaastattelujen pohjalta Siikalatvan kirjastoissa kotiseutukokoelmien parissa tehtävää työtä. Ennen 2000-lukua julkaistuista opinnäytetöistä käytössäni on ollut Raija Halosen ja Ritva Kivimäen (1996) pro gradu -tutkielma, jossa tehtiin kyselytutkimus Oulun läänin kunnankirjastoille niiden kotiseutukokoelmista ja kotiseutukokoelmatyöstä sekä otettiin taustatutkimuksen kohteeksi Kiiminki-kokoelma. Puolestaan Pirkko Tiepuoli (1999) perehtyi kandidaatintutkielmassaan OUTI-kirjastojen kotiseutukokoelmatyöhön, kotiseutukokoelmien tilaan sekä työhön liittyviin ongelmakohtiin.

2 BIBLIOGRAFIA

Tässä luvussa tarkastellaan bibliografian teoriaa, bibliografiaan liittyviä käsitteitä, bibliografian tehtävää ja bibliografisen informaation tasoja. Lisäksi käydään läpi bibliografian laatimisen eri vaiheita. Bibliografian laatimiseen ei ole olemassa yhtä yleispätevää mallia, jota tulisi aina noudattaa, vaan työprosessiin ja työtapoihin liittyvät ratkaisut on tehtävä tapauskohtaisesti. Bibliografian laatijan on kuitenkin aina tärkeä pohtia bibliografian tarkoitusta ja tehtävää sekä tiedon tallentamiseen liittyviä muodollisia ja teknis-metodisia seikkoja (Forsman 1984, 61).

Aluksi asemoidaan bibliografiat tiedonlähteiden kentässä. Tiedonlähteitä voidaan luokitella niiden sisältämän tiedon alkuperäisyyden asteen perusteella kolmeen ryhmään (Haasio & Savolainen 2004, 20). Primaarilähteissä ideat, havainnot ja tulkinnat ovat alkuperäisessä muodossaan. Esimerkiksi tutkimusraportit ovat primaarilähteitä. Puolestaan bibliografiat luetaan sekundaarilähteisiin, joissa viitataan primaarilähteisiin. Kolmas ryhmä on tertiaarilähteet (esim. tietokantojen luettelo), joissa viitataan sekä primaari- että sekundaarilähteisiin. (Haasio & Savolainen 2004, 20.)

2.1 Bibliografiaan liittyvät käsitteet ja bibliografian tehtävä

Bibliografia-käsitteellä on monia merkityksiä, jotka ovat vaihdelleet eri historiallisina aikakausina ja vaihtelevat yhä eri maissa ja kielialueilla. Yleisesti ottaen bibliografialla voidaan tarkoittaa kolmea asiaa: bibliografiatoimintaa, bibliografisia luetteloita sekä bibliografiaa koskevaa tutkimustoimintaa. (Forsman 1985, 9.) Forsmanin (1985, 11) määritelmän mukaan bibliografia käsittää dokumenttia koskevan sekundaari-informaation ja on riippumaton fyysisestä muodostaan. Bibliografian synty-miseen vaikuttavat olemassa olevat primaaridokumentit sekä yksilön, jonkin yhteisön tai yhteiskun-nan vaatimukset ja tarpeet saada bibliografista informaatiota käytettäväkseen. (Forsman 1984, 63.)

Bibliografiatoimintaan kuuluu tiivistelmien laatiminen, bibliografiointi, luettelointi, luokitus sekä muut sekundaari-informaation valmistamiseen ja käsittelyyn liittyvät toiminnot. Bibliografiatyön sisällöllistä tulosta on bibliografinen informaatio, joka tarkoittaa dokumentteja koskevaa informaatiota. Tämän tiedon välittäminen tarvitsijoille on bibliografiatoiminnan tarkoitus. Kysymys ei siis ole itse do-kumenttien tai niiden sisältämän tiedon välittämisestä. (Forsman 1985, 11.)

Bibliografisen kirjauksen perusosan muodostaa bibliografinen kuvailu. Bibliografinen kuvailu koostuu dokumenttia koskevista tiedoista, joiden avulla voidaan identifioida dokumentti ja saada käsitystä muun muassa sen sisällöstä ja laajuudesta. (Forsman 1985, 11.) Formaali bibliografinen kuvailu tiedottaa pelkästään dokumentin olemassaolosta. Vaihtoehtoisesti bibliografista kuvailua voidaan täydentää lisäyksin, joiden laajuus voi vaihdella lyhyistä huomautuksista syvälliseen kriittiseen tai suosittelevaan esitykseen tai arvioon. (Forsman 1985, 69—70.)

Bibliografioita voidaan tyypitellä eri tavoin muun muassa yhteiskunnallisen merkityksen mukaan (esim. kansallisbibliografiat, valikoimaluettelot), aineiston sisällön perusteella (esim. temaattiset bibliografiat, henkilöbibliografiat) ja kronologisen kattavuuden perusteella (takautuvat bibliografiat, jatkuvat bibliografiat). Tyypittelyn kriteerinä voi olla myös se, miten syvällisesti bibliografioissa on kuvattu julkaisujen sisältöä (luetteloiva bibliografia, referoiva bibliografia, katsauksellinen bibliografia). Lisäksi bibliografioita voidaan tarkastella niiden fyysisen muodon (esim. painettu bibliografia, bibliografinen tietokanta) sekä niiden itsenäisyyden perusteella. Itsenäinen bibliografia on oma erillinen kokonaisuutensa, kun taas epäitsenäinen bibliografia sisältyy teokseen, joka on laadittu jotain muuta tarkoitusta varten kuin bibliografiaksi. (Forsman 1985, 13—15.)

Bibliografia on osa yhteiskunnan kommunikaatioprosessien kokonaisuutta. Sen tehtävä on vastata bibliografisen informaation tarpeeseen, joka kyseisen luettelon laatimisen taustalla on. Bibliografia on tiedonhaun apuväline, joka välittää informaatiota olemassa olevista dokumenteista, jotka on valittu jollain perusteella bibliografiaan. Bibliografia myös arvioi dokumentteja eri tavoin. (Forsman 1984, 66; Forsman 1985, 7.) Bibliografia muodostaa yhdyssiteen dokumentin ja informaation tarvitsijan välille: bibliografia antaa dokumenteille merkityksen, kun dokumentti sisällytetään bibliografiaan; puolestaan tiedon tarvitsija antaa bibliografialle merkityksen käyttäessään sitä. (Forsman 1984, 63.) Bibliografia on aina sidoksissa yhteiskuntaan ja kulttuuriin sisältönsä, tarvitsijoidensa ja käytön kautta. Yhteiskunnan henkinen ilmapiiri, arvot, normit, tieteen tila, eri tieteen- ja tiedonalojen väliset arvostuserot sekä vallitsevat koulukunnat vaikuttavat siihen, millaisia dokumentteja julkaistaan ja sisällytetään bibliografioihin sekä toisaalta mitä aloja ja aiheita koskevia bibliografioita ylipäätään laaditaan. (Forsman 1984, 66.)

2.2 Bibliografisen informaation tasot

Forsman (1985, 16—17) jakaa bibliografiatyön tuloksena saatavan bibliografisen informaation kolmeen tasoon sen perusteella, miten syvällisesti informaatiota on analysoitu.

1. Signaalitaso on bibliografisen informaation tasoista perinteisin ja yksinkertaisin. Signaalitason bibliografinen informaatio tiedottaa joidenkin dokumenttien olemassaolosta ja antaa niistä koskevat tarkat bibliografiset tiedot. Esimerkiksi laajoissa yleisbibliografioissa mahdollisimman kattavasti koottu dokumenttiaineisto esitetään tavallisesti signaalitason informaationa.
2. Analyttinen taso on ensimmäistä tasoa syvällisempää bibliografista informaatiota. Se käsittelee eri laajuiset tiivistelmät sekä käännökset. Analyttinen taso on signaalitasoa valikoivampi, koska analyttisen tason bibliografinen informaatio edellyttää enemmän ja perusteellisempaa työtä. Analyysin kohteeksi otetaan jonkin kriteerin mukaan valittua, keskeistä aineistoa eri aloilta.
3. Analyttis-syntheettinen taso on korkein bibliografisen informaation taso. Tämän tason informaation tuottaminen vaatii syvällistä perehtymistä tiedon- tai tieteenalaan, sen kehitykseen, suuntauksiin ja nykytilaan. Analyttis-syntheettinen informaation tuottaminen ja käsittely on tiedon valintaa, yleistämistä, tulkintaa ja johtopäätösten tekemistä. Tuloksena on jotakin erityiskysymystä käsittelevä katsausinformaatio, joka on usein tasoltaan ja laadukkuudeltaan lähellä tieteellistä artikkelia.

Kaikki bibliografiaan sisällytettävät dokumentit saavat osakseen signaalitason bibliografisen informaation käsittelyn. Analyttiseen käsittelyyn päätyy osa dokumenteista. Niistä voidaan laatia esimerkiksi tiivistelmä tai käännöksiä. Vielä pienempi osa erittäin keskeistä aineistoa on sellaista, josta nähdään tarpeelliseksi tuottaa katsausinformaatioita, eli niiden osalle tulee myös analyttis-syntheettinen bibliografisen informaation käsittely. (Forsman 1985, 17.)

2.3 Bibliografian laatimisen periaatteet

Bibliografian laatiminen on syytä aloittaa huolellisella suunnittelulla. Aluksi valitaan, määritellään ja rajataan aihe ja ala, jota koskevia dokumentteja bibliografiaan sisällytetään. Bibliografian tekijän on tärkeä pohtia bibliografian tavoitetta ja käyttäjäkuntaa sekä bibliografian laatimisen taustalla olevaa

bibliografisen informaation tarvetta. Lisäksi on päätettävä, millaista aineistoa bibliografiaan sisällytetään. Aineistohan voi olla hyvin monenlaista kuten esimerkiksi tutkimusraportteja, aikakauslehtiartikkeleita ja opinnäytetöitä. (Forsman 1985, 74.) Rajauksia voidaan joutua tekemään myös sen osalta, miten vanhaa aineistoa sisällytetään bibliografiaan, mitä painoksia, miltä ajanjaksolta ja minkä kielisiä julkaisuja. (Stokes 1969, 409; Nicholas & Stadley 1984, 5—6.) Bibliografian tekijän on pohdittava myös sitä, miten syvällisesti bibliografista informaatiota annetaan. Onko esimerkiksi pelkkä signaalitason informaatio riittävä kyseisessä bibliografiassa? Lisäksi bibliografian tekijän on määritettävä lähdeaineisto, valittava bibliografisen kuvailun muoto ja suunniteltava tarpeelliset hakemistot. (Forsman 1985, 74—75.)

Edellä kuvattu bibliografian laadintaprosessi voidaan jakaa Forsmanin mukaan (1985, 72) tiivistysti neljään työvaiheeseen:

1. Valmisteluvaiheessa valitaan ja tarkennetaan bibliografian aihe ja ala, laaditaan bibliografian sisältösuunnitelma ja kootaan aineisto.
2. Analyttinen vaihe sisältää dokumentin bibliografisen analysoinnin, bibliografisen kirjauksen sekä mahdollisen tiivistelmän laatimisen.
3. Synteettisessä vaiheessa valitaan ja karsitaan dokumenttiaineistot sekä kootaan hakemistot.
4. Yhteenvetovaiheessa bibliografia saatetaan lopulliseen muotoon. Tähän vaiheeseen kuuluu esipuheen ja yhteenvedon laatiminen.

Bibliografian laatijan tulee ratkaista, kokoaako hän täydellisyyteen pyrkivän bibliografian vai valikoimaluettelon. (Stokes 1969, 408; Forsman 1985, 68.) Valikoimaluetteloon sisällytettävien julkaisujen valintakriteerinä voi olla esimerkiksi julkaisun tieteellinen tai esteettinen arvo, dokumenttiaineiston julkaisumuoto tai julkaisun saatavuus jollain seudulla. Näitä kvalitatiiviseksi, formaaliksi ja praktiseksi nimitettyjä valintakriteerejä voidaan myös yhdistää. (Forsman 1985, 68.)

Lähdeaineiston määrittämisessä on kysymys siitä, mistä lähteistä bibliografista informaatiota etsitään. Lähteitä voivat olla paitsi varsinaiset dokumentit myös esimerkiksi bibliografiset luettelot ja kirjastojen luettelot. (Forsman 1985, 74.) Bibliografian laatijan tulisi aina tarkastaa konkreettisesti primaaridokumentit, vaikka hän kokoaisikin bibliografista informaatiota ensisijaisesti sekundaarilähteistä. Muuten bibliografian laatija erehtyy toistamaan mahdollisia sekundaarilähteissä esiintyviä virheitä, joita on voinut sattua luetteloinnissa tai luokituksessa. (Nicholas & Standley 1984, 7; Forsman 1985, 68, 74.)

Bibliografioiden koostamisessa on useita periaatteita. Aakkosellinen bibliografia on järjestetty tekijöiden, teosten nimekkeiden tai hakusanojen mukaan. Bibliografia voidaan koostaa myös aloittain, jolloin kysymyksessä on systemaattinen eli aiheenmukainen bibliografia. Kronologinen bibliografia on järjestetty teosten julkaisuvuoden mukaan. Myös maantieteellinen järjestys on mahdollinen bibliografian koostamisessa. (Forsman 1985, 70; Kuitunen 1994, 59.) Riippuu bibliografian tyypistä ja aiheesta, mikä periaate on sopivin kyseisen luettelon koostamisessa.

Yhteenvetovaiheessa laadittavassa bibliografian esipuheessa tai johdannossa tuodaan esille luettelon tarkoitus ja tausta sekä käytetyt lähteet ja rajoitukset. (Stokes 1969, 408—409; Nicholas & Standley 1984, 16.) Lisäksi kerrotaan, millaista aineistoa bibliografia sisältää, ja perustellaan bibliografiaan valittu järjestys. Bibliografiaan laaditaan myös yksi tai useampi hakemisto, joka voi olla esimerkiksi nimekehakemisto, aihehakemisto tai maantieteellinen hakemisto. (Nicholas & Standley 1984, 16.)

3 KOTISEUTUKOKOELMATYÖ YLEISISSÄ KIRJASTOISSA

Kotiseutukokoelmat ja kotiseutukokoelmatyö ovat kuuluneet jo hyvin pitkään tiiviinä osana kirjasto-toimintaan. Kunkin paikkakunnan kirjaston kotiseutukokoelma kuvastaa paikallisia oloja ja omaile- maisuutta sekä toisaalta myös kerääjiensä osaamista, innostusta ja perehtyneisyyttä aiheeseen. Nykyään kotiseutukokoelmien digitointi tuo aineistoa entistä helpommin entistä suuremman käyt- täjäjoukon saataville. Kirjastot kuuluvat arkistojen ja museoiden ohella muistiorganisaatioihin, jotka toteuttavat pääosan yhteiskunnan julkisista muistifunktioista (Vilkuna 2015, 335). Yhteistyö on ri- kastuttava voimavara paikallisaineistoja ja paikkakunnan yhteistä muistia tallentavien toimijoiden välillä.

3.1 Kotiseutukokoelmatyö osaksi kirjastotoimintaa

Kotiseutuliiike järjestäytyi monissa Euroopan maissa 1800—1900-lukujen vaihteessa. (Stenfors 2007, 19.) Erityisesti saksalainen kotiseututyö ja kotiseutuopetus vaikuttivat myös suomalaisen ko- tiseutuliiikkeen kehittymiseen. Kotiseutututkimuksen taustalla oli vahvoja aatteellisia elementtejä kuten kansallisuusliike, isänmaallisuus ja liberalismi. (Stenfors 2007, 19, 29—30.) Myös kotiseutu- tunne oli kotiseutuliiikettä innoittava voima. Kotiseututyön yhteydessä esiintyi usein käsitys siitä, että väestö kiinnitettiin isänmaahan kiinnittämällä heidät lujasti kotiseutuunsa, joka oli ihmisille hel- poimmin käsitettävissä oleva osa isänmaata. (Stenfors 2007, 378.)

Vuosisadan vaihteen molemmin puolin julkaistiin Suomessa ahkerasti paikallishistoriateoksia ja kotiseutukirjallisuutta, ja etenkin edelliset kehittyivät yhä tutkimuksellisempaan suuntaan. Kotiseu- tukirja vakiintui nimityksenä käyttöön vuosina 1908—1918. Kotiseutukirjallisuutta tuottivat tavalli- sesti harrastajakirjoittajat. Kuvauskohteena oli tyypillisesti joko yhden pitäjän tai jopa koko maakun- nan väestö ominaispiirteineen. (Stenfors 2007, 170—171.) Axel August Granfelt suositteli Kirjasto- lehdessä vuonna 1912, että jokaisessa kirjastossa tuli olla runsaasti kotiseutukirjallisuutta. Kirjas- tonhoitajan kannatti suositella asiakkaille luettavaksi niin kotiseutua käsitteleviä tietokirjoja kuin ker- tomakirjojakin. (Granfelt 1912, 111—112.) Vuosisadan alussa kotiseutukirjastoja puuhattiin myös eri yhdistysten kuten nuorisoseuran ja työväenyhdistyksen tiloihin. (Kotiseutu 1911, 3.) Nimimerkki Kotiseutu (1911, 3) kirjoitti Vaasa-lehdessä kotiseutukirjastojen puolesta seuraavin sanoin: ”Aina

käsillä olevan kotiseutukirjaston merkitys olisi varmaan arvaamattoman suuri. Sitä käyttämällä seutulaiset eivät ainoastaan oppisi kirjallisuutta viljelemään, vaan he tottuisivat myös kiinnittämään huomiotaan kaikkiin sellaisiin kotiseudulla sattuviin ilmiöihin ja tiellä eläviin tietoihin, joista tutkimuksella on hyötyä.” Ajatuksena oli siis, että ihmiset saataisiin aktivoitua kotiseututoiminnan harrastamiseen ja auttamaan kotiseututiedon kartoittamisessa, kun kotiseutukirjallisuutta kerättiin heidän saatavilleen. Kotiseutukirjallisuuden keräämiseen ja tallettamiseen sekä kotiseutukokoelman järjestämiseen liittyviä asioita oli ilmeisesti laajasti esillä vuonna 1939 vietetyllä valtakunnallisella kirjallisuusviikolla (Järvelin 1966, 239).

Vuoden 1962 kirjastolaki velvoitti maakuntakirjastot keräämään kotiseutukirjallisuutta. (Järvelin 1966, 239.) Tällä säädöksellä saatettiin päätökseen 1940-luvulla käyty keskustelu siitä, olisiko kotiseutukirjallisuutta pyrittävä kokoamaan ensisijaisesti kirjastoihin vai maakunta-arkistoihin. (Häkli 1981, 161.) Kotiseutukokoelman keräämisen ei kuitenkaan nähty kuuluvan pelkästään maakuntakirjastojen toimenkuvaan vaan sen katsottiin olevan kaikkien yleisten kirjastojen tehtävä. (Järvelin 1966, 239; Kannila 1966, 76.) Kotiseutukokoelmaan suositeltiin hankittavaksi paikkakuntaa koskevaa kirjallista aineistoa, johon katsottiin kuuluvaksi historialliset ja maantieteelliset paikalliskuvaukset, paikkakunnalta kotoisin olevien kirjailijoiden teokset sekä paikkakunnalta kotoisin olevia merkikhenkilöitä käsittelevät teokset. Kotiseutukokoelman erityispiirteenä kirjaston muuhun kokoelmaan verrattuna nähtiin se, että kotiseutukokoelma on sisällöllisesti vaihtelevampi: siihen saattoi kuulua esimerkiksi yhdistysten ja koulujen vuosikertomuksia, kunnallisvaalimainoksia, liikkeiden mainosjulkaisuja, pienpainatteita sekä paikkakuntaan liittyviä muistiinpanoja ja kuvia. (Järvelin 1966, 239–240; Kannila 1966, 77; Kannila 1967, 177.) Ilmi Järvelin (1966, 239) korosti, että kotiseutukokoelmaan kuuluu myös musiikki. Jos kirjastossa oli tallessa teoksia, jotka oli hankittu kirjaston perustamisen yhteydessä ja liittyivät kirjaston omaan historiaan, ne voitiin myös ottaa kotiseutukokoelmaan (Järvelin 1966, 243). Kotiseutukokoelman yhteisistä keruuperiaatteista sovittiin maakuntakirjastojen kesken vuonna 1976. Niiden mukaan kirjallisuuden, käsikirjoitusten, AV-aineiston, karttojen, lehtien ynnä muun kerättävän aineiston sisällön tulee liittyä keruualueeseen. Toisena kriteerinä on se, että aineiston tekijä on syntynyt ja elänyt suuren osan elämästään kyseisellä alueella. Sen sijaan yksistään painopaikan perusteella ei koota aineistoa kotiseutukokoelmaan. (Korhonen 1984, 71.)

Tilanne on säilynyt nykypäiviin samana, eli vain maakuntakirjastoilla on lainsäädännöllinen velvollisuus kerätä kotiseutuaineistoa. Kotiseutukokoelman keräämiselle voidaan kuitenkin löytää perus-

teita yleisten kirjastojen laatusuosituksista, jossa määritellään, että kirjastopalvelujen kautta kuntalaisilla tulee olla vapaa pääsy niin keskeisiin kansallisiin tietolähteisiin kuin oman alueen paikalliskulttuuriinkin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 34). Tämä tulisi erityisesti ottaa huomioon sellaisilla paikkakunnilla, joissa kotiseutuaineistoa ei ole saatavilla muualta kuin kirjaston kotiseutukokoelmasta. Kotiseutukokoelman merkitys onkin juuri siinä, että aineistoa säilytetään ja se on helposti käytettävissä siellä, missä se todennäköisimmin herättää kiinnostusta ja missä sille on suurin tarve (Halonen & Kivimäki 1996, 24, 130).

3.2 Kotiseutukokoelman kerääminen ja käyttö

Kotiseutukokoelman keräämisessä on tavallisesti periaatteena se, että kokoelmaan hankitaan kaikki aluetta käsittelevä kirjallisuus laatukriteerejä käyttämättä. (Korhonen 1984, 71.) Paikkakuntien erilaisista oloista johtuen kotiseutukokoelmat muodostuvat kuitenkin erilaisiksi. (Karhunmaa 1979, 71.) Karhunmaa (1979, 71) on määritellyt viisi tekijää, jotka asettavat ehtoja ja rajoja kotiseutukokoelman rakentumiselle: resurssit, aineiston määrä, yhteistyö muiden laitosten kanssa, informaatiopalvelun teknillinen taso sekä alueen omaleimaisuus.

Laadukkaan ja tasokkaan kotiseutukokoelmatyön takana on henkilökunta, jolla on aiheeseen vaadittavaa kiinnostusta, osaamista, tietopohjaa, aktiivisuutta ja tahtoa. Kotiseutukokoelmatyöstä vastaavan kirjastoammattilaisen on tärkeä tuntea sidosryhmät ja muut paikalliset kotiseututyön toimijat, tuntea erilaiset hankintakanavat sekä seurata julkaisutoimintaa, jotta myös pien- ja omakustanteet ja muu harmaa kirjallisuus tulisi hankituksi kotiseutukokoelmaan. (Halonen & Kivimäki 1996, 27; Tiepuoli 1999, 28; Lemmetyinen 2017, 18, 20, 57.) Paikallisen harmaan kirjallisuuden hankkiminen kotiseutukokoelmaan onkin erityisen tärkeää, sillä sitä ei välttämättä säilytetä missään muualla. (Peltonen 1987, 72; Lemmetyinen 2017, 59.) Tämä koskee etenkin sellaista aineistoa, jota ei ole julkaistu kaupallisen julkaisijan toimesta tai vapaakappalelain puitteissa kuten esimerkiksi kotiseutuhenkilöiksi lukeutuvien yksityishenkilöiden päiväkirjat, runokokoelmat ja laulunsanoitukset. (Lemmetyinen 2017, 59.)

Resurssien osalta suurin ongelma on usein se, että henkilökunnalla ei ole tarpeeksi aikaa kotiseutukokoelmatyöhön ja käytetty työaika on epäsäännöllistä ja pirstaleista. (Halonen & Kivimäki 1996, 85–86; Tiepuoli 1999, 2; Lemmetyinen 2017, 60.) Ongelmia syntyy myös silloin, jos työ on huonosti organisoitu, eikä henkilökuntaa ole riittävästi ohjeistettu hoitamaan kotiseutukokoelmatyötä.

(Tiepuoli 1999, 19—20, 25—26.) Sen sijaan aineiston hankintaan varattujen määrärahojen muutokset eivät välttämättä vaikuta kotiseutukokoelmiin tehtävien hankintojen määrään kovinkaan merkittävästi, sillä kotiseutukokoelmiin kuuluvaa aineistoa saadaan muita aineistoja enemmän lahjoituksina ja joillakin paikkakunnilla sitä myös julkaistaan hyvin vähän. (Tiepuoli 1999, 20.)

Paikkakunnittain vaihtelee hyvinkin suuresti, minkä verran kotiseutukokoelmaan sopivaa aineistoa on ylipäättään olemassa ja minkä verran sitä julkaistaan. Ongelmana voi olla aineiston runsaus, jos paikkakunnan kotiseutuhenkilöksi voidaan laskea esimerkiksi historian merkkihenkilö, jota sivutaan useissa julkaisuissa. Tällöin joudutaan tekemään rajauksia ja valintaa tarjolla olevan aineiston suhteen. Jos esimerkiksi laaja teos sisältää vain osittain kotiseutuaineistoa, voidaan pohtia, miten tärkeää kotiseutua koskeva tieto on (Karhunmaa 1979, 79). Kotiseutuhenkilön ollessa kysymyksessä voidaan pohtia, minkä verran teoksessa kerrotaan hänestä ja miten olennaista tai uutta asiaa teos sisältää. Kirjailijoiden osalta rajauksia voidaan tehdä esimerkiksi siten, että kotiseutukokoelmaan kerätään vain sellaisten kirjailijoiden teoksia, jotka ovat asuneet paikkakunnalla tietyn määrätyn ajan. Toinen vaihtoehto on kerätä kotiseutukokoelmaan vain sillä ajanjaksolla julkaistuja teoksia, jolloin kirjailija asui ja vaikutti paikkakunnalla (Halonen & Kivimäki 1996, 61). Paikkakunnalta kotoisin olevan tutkijan tapauksessa voidaan valita, otetaanko kotiseutukokoelmaan hänen tuotannostaan sellaista aineistoa, joka ei käsittele kyseistä paikkakuntaa.

Kirjastojen on tärkeää olla vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä muiden paikallisaineistoa keräävien ja säilyttävien organisaatioiden kanssa. (Häkli 1981, 171—172; Halonen & Kivimäki 1996, 39.) Monet kunnat tai paikalliset kotiseutuyhdistykset ylläpitävät kotiseutumuseoita ja kotiseutuarkistoja. Museoilla ja arkistoilla on oma työsarkansa paikallisaineiston tallentamisessa: kotiseutumuseot keräävät ja säilyttävät aineellista kulttuuriperintöä ja kotiseutuarkistot yhdistysten, seurojen, järjestöjen, yksityisten henkilöiden ja sukujen toiminnasta syntynyttä arkistoa, jonka tallennusmuoto voi olla esimerkiksi paperi, valokuva, filmi tai atk-tallenne. (Kukkasmäki 2004, 214; Onnela & Joki 2007, 23—24.) Kaikkien kolmen toimijan yhteinen tehtävä on asettaa tallennettua aineistoa käyttöön esimerkiksi tutkimuksen, harrastustoiminnan ja kotiseututiedon opetuksen tarpeita varten. (Halonen & Kivimäki 1996, 39; Onnela & Joki 2007, 25—26.) Arkistojen, museoiden ja kirjastojen ammattilaisilla on todettu olevan keskeinen rooli kulttuuriperinnön valinnassa, määrittelyssä ja arvottamisessa. (Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 21.) Näiden kysymysten puitteissa on hyvä käydä dialogia paikallisaineistoa keräävien tahojen välillä.

Vaikka kirjastojen, museoiden ja arkistojen välinen työjako on periaatteessa selkeä, eräiden aineistolajien kuten käsikirjoitusten, pienpainatteiden, karttojen ja julisteiden osalta voi kuitenkin syntyä päällekkäisyyttä. Toiselle laitokselle kuuluvaa materiaalia saattaa helposti päätyä toisen haltuun. (Häkli 1981, 169; Halonen & Kivimäki 1996, 38; Onnela & Joki 2007, 20—21.) Hyvällä ja sujuvalla yhteistyöllä vältetään epätaloudellinen päällekkäinen työ ja toisaalta se vaara, ettei mikään taho kerää jotakin tiettyä aineistoa, koska olettaa toisen sitä tallettavan. Yhteistyön muotoja voivat olla myös asiantuntemuksen jakaminen ja yhteisten tapahtumien järjestäminen. Yhteistyön puitteissa voidaan muun muassa antaa aineistoja lainaksi esimerkiksi näyttelyä varten, siirtää aineistoja väliaikaisesti tai pysyvästi säilytettäväksi muiden tiloihin tai toimijat voivat keskenään tiedottaa toisensa tapahtumista, aineistoista ja palveluista (Halonen & Kivimäki 1996, 128—129; Ekmark 2005, 128). Muita mahdollisia kotiseutuyhteistyötahoja voisivat olla esimerkiksi perinneyhdistykset, sukututkimusyhdistykset ja kirjailijanimikkoseurat.

Peltonen (1987, 73) korostaa, että kotiseutukokoelman tulee olla toimiva tietokeskus eikä kirjamuseo, jota vain harvat pääsevät käyttämään. Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmiin päteekin sama asia mitä Samuli Onnela ja Vuokko Joki (2007, 25) toteavat kotiseutuarkistojen osalta: kerätty ja säilytetty aineisto tulee osaksi kokonaisvaltaista kotiseututyötä ja kansallista kulttuuriperintöä vastassitten, kun se asetetaan käyttöön. Kotiseutukokoelman tulisi olla helposti asiakkaiden saatavilla ja käytettävissä. Asiasanahaettavuus on tärkeää, jotta kotiseutukokoelman aineisto on tiedonhakua tekevien asiakkaiden löydettävissä. Saatavuuden kannalta ihanteellista on, että kotiseutukokoelma on sijoitettu kirjastossa avoimeen tilaan, jonne asiakkaat pääsevät tutustumaan aineistoon vapaasti joutumatta pyytämään henkilökunnalta pääsyä tai lupaa siihen. Kotiseutukokoelmat ovat tavallisesti käsikirjastoluonteisia, eli niiden aineistoa ei anneta kotilainaksi (Korhonen 1984, 74). Eräissä kirjastoissa syy lainaamattomuuslinjaan ja kokoelman vapaan käytön rajoittamiseen on pelko kotiseutukokoelmaan kuuluvan harvinaisen ja vaikeasti saatavan aineiston katoamisesta (Halonen & Kivimäki 1996, 107). Voi tietysti kysyä, lisäisikö lainojen myöntäminen edes tarvekohtaisesti tai tapauskohtaisesti kotiseutukokoelman käyttöä. Kotiseutukokoelmien käyttöä on ylipäättään vaikea seurata, koska aineistoa yleensä vain selataan paikan päällä kirjastossa (Lemmetyinen 2017, 52). On kuitenkin syytä muistaa, ettei kotiseutukokoelman käyttö kuvasta kirjastojen paikallisaineistojen käyttöä kokonaisuudessaan, koska paikallisaineistoa on saatavilla myös avokokoelman puolella (Ekmark 2005, 142). Kotiseutukokoelmien tärkeyttä ei pitäisi tarkastella samoista lähtökohdista kuin muiden kirjastokokoelmien. Käyttöasteen mittaamisen sijaan kotiseutukokoelmien kohdalla tulee nostaa esille ennen kaikkea niiden kulttuurinen arvo. (Ekmark 2005, 142; Lemmetyinen 2017, 59.)

Kotiseutukokoelmien kehittämisessä erityisen tärkeänä ja ajankohtaisena aiheena nousee esille digitointi. Viime vuosina kirjastoalalla onkin panostettu merkittäväällä tavalla erilaisiin digitointihankkeisiin ja -palveluihin. (Lemmetyinen 2017, 25.) Aineiston digitointi yleisön vapaaseen käyttöön tarjoaa myös mahdollisuuden selvittää, kuinka kiinnostavaa tietylle alueelle omaleimainen paikallinen aineisto on valtakunnallisella tasolla. (Joru 2016, 39.) Lemmetyinen (2017, 27) esittääkin, että verkossa erilaisten alueellisten aineistojen käyttö saattaa liikkua aivan erilaisissa määrissä kuin niiden fyysisten kappaleiden koskaan. Digitoinnin etuihin kuuluvat aineiston saatavuuden helpottaminen, harvinaisten ja vähän tunnettujen aineistojen esille nostaminen, paikallishistoriallisen tiedon säilyttäminen sekä vanhan ja hauraan fyysisen aineiston suojaaminen liialta käsittelyltä. Aineiston digitointia suunniteltaessa on kuitenkin otettava huomioon niin tekijänoikeuskysymykset kuin erilaiset tekniset vaatimuksetkin (Wilén & Kortelainen 2007, 87). Aineistojen siirtyminen verkkoon on voinut vähentää kotiseutukokoelmien käyttöä esimerkiksi sukututkimusaineistojen osalta. Sukututkijat pääsevät nykyään lukemaan verkossa kirkonkirjoja, joista kuvatut mikrofilmit ja mikrokortit saattoivat ennen olla kätevimmin saatavilla kunnankirjaston kotiseutukokoelmasta.

4 NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON KOTISEUTUKOKOELMA

Tässä luvussa perehdytään Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman muodostumiseen, ke-ruuperiaatteisiin ja aineistoon. Lisäksi esitellään lyhyesti aihealueita ja kotiseutuhenkilöitä, joita koskevaa aineistoa kerätään kotiseutukokoelmaan ja jotka liittyvät myös tämän opinnäytetyön bibliografiaan sisältyvään aineistoon. Samaten luodaan katsaus siihen, millaista kotiseutuyhteystyötä kirjasto tekee.

4.1 Nivalan kaupunki ja kaupunginkirjasto

Nivala sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla Oulun eteläpuolella Kalajoen keskijuoksun varrella. Kaupungiksi Nivala virallistettiin vuonna 1992. Aukkaita on nykyisin vajaa 11 000. Nivala tunnetaan maa-laiskaupunkina, jossa maidon ja naudanlihan tuottamiseen keskittyneellä maataloudella on ollut perinteisesti vahva sija. Hitec-, puu- ja metallialan teollisuus on kuitenkin nykyisin merkittävämpi työllistäjä. Nivalan kaupunkikuvaan kuuluvat niin laajat viljelysaukeat, Pidisjärven, Kalajoen ja Ma-lisjoen muodostama vesistö kuin teollisuuskyläkin keskuksenaan Teknologiakeskus Nitek. (Nivalan kaupunki, viitattu 6.11.2017.)

Kansankirjastojen perustaminen oli Suomessa vilkkaimmillaan 1850–1860-luvuilla, ja tämä nousu-kausi kosketti myös Nivalaa eli silloista Pidisjärveä. Seurakuntaan perustettiin lahjoitusvaroilla lai-nakirjasto vuonna 1861, mutta tämä kirjasto kuihtui katovuosina varojen puutteen vuoksi. (Mäkelä 1991, 13–14; Turunen 2007, 537–538.) Kirjastotoiminta alkoi uudestaan vuonna 1874. Kirkko-herra Gustav Reinhold Pettersonin johdolla laadittiin kirjastolle säännöt ja valittiin johtokunta. (Mäkelä 1991, 17, 20.) Seurakunta luovutti kirjaston Nivalan kunnalle vuonna 1913. (Mäkelä 1991, 39.) Nivalan eri kylille perustettiin 14 piirikirjastoa ja kaksi lainausasemaa vuosina 1900–1959. Piirikir-jastot lakkautettiin vuonna 1968, kun kirjastoauto otettiin käyttöön. (Turunen 2007, 539–541, 544.) Pääkirjasto ehti siirtyä toimitilasta toiseen ennen asettumista keskustataajaman Kalliotielle nykyi-seen kirjastorakennukseen, joka valmistui vuonna 1987. (Mäkelä 1991, 130, 171.) Vuonna 1991 alkoi Tiekkö-kirjastojen toiminta, jossa Nivalan kirjasto on mukana yhdessä Ylivieskan, Kalajoen, Sievin, Oulaisten, Alavieskan ja Merijärven kirjastojen kanssa. (Turunen 2007, 544–545.)

4.2 Kotiseutukokoelman muodostuminen ja keruuperiaatteet

Ilmeisesti ensimmäisenä kotiseutunäkökulman huomioi Nivalan kunnankirjastossa kirjastonhoitaja ja kotiseutuaktiivi Emil Junttila, joka toimi virassa vuosina 1924—1964. Junttila säilytti kaiken kotiseutuun liittyvän aineiston 1950-luvulla tehdyssä kirjastoaineiston inventoinnissa, ja hänen ansioitaan paljon vanhaa kotiseutuaineistoa on tallella. (Mäkelä 1991, 55, 144.) Kotiseutuaineistoa kerätettiin 1960-luvulla tilaamalla Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta kopiot Nivalasta kerätystä kansanperinneaineistosta sekä hankkimalla aineistoa antikvariaateista. (Mäkelä 1991, 144.)

Kotiseutuaineiston järjestelmällinen kerääminen aloitettiin Nivalan kirjastossa 1970-luvulla pidetyn seminaarin jälkeen. Aloitteen tekijänä toimi silloinen kirjastonhoitaja Annikki Marjoniemi (os. Immonen). (Holsti, suullinen tiedonanto 18.1.2017.) Sittenkin kirjastonjohtajana toiminut Marjoniemi oli aktiivinen kotiseututyössä ja kannusti paikallisia harrastajakirjoittajia antamaan töitensä myös kirjastolle. (Sailas, sähköpostiviesti 4.9.2017.) Kirjasto monisti ja kokosi kansiin heidän teoksiaan kotiseutukokoelmaa ja lainausta varten. (Mäkelä 1991, 144.) Kirjastovirkailija Raili Kivioja hoiti kotiseutukokoelmaa 1980-luvulla. Hän kokosi leike- ja kirjekansioita, teki luettelointityötä ja perusti kortistion. Kirjasto tallensi kotiseutuosastoa varten myös äänitteitä kuten esimerkiksi kuorojen konserttitallenteita ja henkilöiden perinnekertomaa. Kotiseutukokoelmaan tallennettiin myös harrastajateatterin näytelmistä tehtyjä videotallenteita. (Sailas, sähköpostiviesti 4.9.2017.)

Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman keruuperiaatteet voidaan jakaa kahteen kohtaan:

1. Sisältö: teos kertoo Nivalasta tai nivalalaisesta henkilöstä.
2. Tekijyys: teoksen tekijä on syntynyt tai asunut Nivalassa.

Tekijyyden osalta ei ole rajattu mitään tiettyä ajanjaksoa, jonka henkilön on täytynyt asua Nivalassa, jotta hänen teoksiaan kerättäisiin kotiseutukokoelmaan. (Holsti, suullinen tiedonanto 18.1.2017.) Kotiseutukokoelman keruuperiaatteet ovat melko väljät. Esimerkiksi Kyösti Kallion ja Kustaa Vilkunan kaltaisia kotiseutuhenkilöitä koskevaa aineistoa pyritään keräämään mahdollisimman laajalla skaalalla. Kotiseutukokoelmaan pyritään ottamaan myös sellaiset teokset, jotka eivät suoranaisesti käsittele kyseisiä kotiseutuhenkilöitä, mutta joissa käsiteltävät henkilöt tai kuvattu aihe tai tapahtuma liittyy kiinteästi heihin. Tämä on perusteltua siksi, että toisten henkilöiden elämänkerrat tai muut vastaavat Kalliota ja Vilkunaa sivuvavat teokset kertovat myös siitä ympäristöstä, jossa he elivät ja tekivät työtä. Kotiseutukokoelman keräämistä voi luonnehtia jatkuvaksi pro-

sessiksi. Toisinaan voi käydä myös niin, että vastaan tulee Nivalassa syntyneitä tai asuneita henkilöitä, joiden tuotantoa ei ole aiemmin kerätty kotiseutukokoelmaan mutta sinne se kuitenkin ke-ruuperiaatteiden perusteella kuuluisi. (Holsti, sähköpostiviesti 30.10.2017.)

4.3 Kotiseutuyhteistyö

Nivalassa on toiminut vuodesta 1936 kotiseutuyhdistys Nivala-Seura ry, jonka tehtävä on tallentaa, ylläpitää ja esitellä paikallista henkistä ja esineellistä perinnettä. Nivala-Seura ry ylläpitää kotiseutuarkistoa, kotiseutumuseo Katvalaa ja kirjailija Kyösti Wilkunan työhuonemuseota, joka sijaitsee kirjaston alakerrassa taidenäyttelytila Tillarigallerian yhteydessä. Kotiseutuyhdistys on mukana myös Kyösti ja Kalervo Kallion museosäätiössä. (Nivala-Seura, viitattu 1.11.2017.)

Nivalan kaupunginkirjasto tekee yhteistyötä Nivala-Seuran kanssa mahdollisimman laajasti. Työnjako paikallisaineiston keräämisen suhteen on selkeä: kotiseutuyhdistys ottaa vastaan alkuperäiset paperiaineistot ja kirjasto kirja-aineistot. Käytännössä yhteistyö on usein konsultointia teoksista, kirjailijoista ja yleensäkin aineistosta. Yhteistyötä tehdään kirjallisuutta sivuavien tapahtumien ja kotiseututapahtumien merkeissä. Yhdessä mietitään esimerkiksi kotiseutuviikon eli Kapinaviikon ohjelmana kirjastossa esiintyviä luennoitsijoita. Joitakin tapahtumia myös järjestetään yhdessä. Kyösti ja Kalervo Kallion museolle on annettu lainaksi kotiseutukokoelman aineistoa näyttelyä varten. (Holsti, sähköpostiviesti 30.10.2017.) Lisäksi kirjastossa annetaan tiloja sukututkijoiden ja kotiseutuhistorioiden kirjoittajien käyttöön niin työskentelyä kuin tapahtumien järjestämistä varten. (Holsti, sähköpostiviesti 30.11.2017.)

4.4 Kotiseutukokoelman aineisto

Kotiseutukokoelma on sijoitettu Nivalan kirjastossa omaan huoneeseen, jossa aineisto on avohyllyillä vapaasti kaikkien tutkittavissa. Periaatteena on, että kokoelman tulee olla helposti asiakkaiden käytettävissä (Holsti, suullinen tiedonanto 18.1.2017). Asiakkaiden avoin pääsy kotiseutukokoelmaan on ongelmaton toteuttaa myös siksi, että kokoelma ei sisällä sellaisia kirjoja, jotka olisivat ainoita kappaleita. Kotiseutukokoelman kysytyin ja käytetyin aineisto ovat vanhat paikallislehdet. (Holsti, suullinen tiedonanto 18.1.2017.) Kotiseutukokoelman aineistoa ei anneta asiakkaille kotilainaksi. Aineistoa voidaan kuitenkin lainata toiseen kirjastoon lukusalilainaksi. (Holsti, sähköpostiviesti 30.10.2017.)

Kotiseutukokoelman aineistoa on luetteloitu aineistotietokantaan. Kaikkien Tiekkö-kirjastojen kotiseutukokoelmat ovat selailtavissa Tiekkö-kirjastojen verkkosivulla. Nivalan kaupunginkirjastossa on Tiekkö-kirjastojen laajin kotiseutukokoelma. Aineistotietokantaan on luetteloitu 1811 tietuetta (Tiekkö 2017, viitattu 3.12.2017). Kotiseutukokoelmaan kuuluu muun muassa tieto- ja kaunokirjoja, CD-levyjä, DVD-levyjä, VHS-tallenteita, kasetteja, paikallislehtiä, lehtileikkeitä, sarjakuvia, karttoja, esitteitä, ohjelmalehtisiä sekä yhdistysten ja oppilaitosten vuosikertomuksia. Kotiseutukokoelman vanhin nimeke on Jean Audranin vuonna 1727 ilmestynyt teos *Abbildungen der Leidenschaften der Seele* eli Sielun tunnetilojen kuvauksia. Vuoden 2017 aikana aineistotietokantaan on tallennettu kotiseutuaineistoa 18 tietuetta (Tiekkö 2017, viitattu 3.12.2017).

Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman laajuus selittyy paljolti sillä, että paikkakunnalta on kotoisin monia merkkihenkilöitä, joita koskevaa aineistoa on julkaistu paljon tai joilla on laaja kirjallinen tuotanto. Nivalan kotiseutuhenkilöitä ovat muun muassa presidentti Kyösti Kallio (1873—1940), kuvanveistäjä Kalervo Kallio (1909—1969), opetusministeri Kerttu Saalasti (1907—1995), kirjailija ja jääkärivärvi Kyösti Wilkuna (1879—1922) sekä kansatieteilijä Kustaa Viikuna (1902—1980). Nivalan historian tunnetuin tapahtuma on pulakapina eli konikapina, jota on käsitelty niin tietokirjallisuudessa, opinnäytteissä kuin elokuvassa ja oopperateoksessakin. Paikkakunnalla syntyneistä kirjailijoista voi mainita Unto Karrin (1898—1957), Kerttu Kastellin (1923—2011), Rakel Liehun (s. 1939), Seppo Urpelan (1937—1993) ja Varpu Viikunan (1951—2014). Nivalassa vahvasti vaikuttaneisiin herätysliikkeisiin, herännäisyyteen ja lestadiolaisuuteen liittyvää aineistoa on myös tallennettu kotiseutukokoelmaan.

Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelmaan on kerätty myös aineistoa, joka käsittelee rajantakaista Karjalaa, sillä siellä on monien nivalalaisten sukujuuret ja suvun kotiseutu. Karjala-kokoelmaan sisältyy 64 nimekettä eri hyllyluokista. Oman kokoelmansa muodostaa myös Soanlahden reppukirjasto. Talvisodassa tuhoutuneen Soanlahden kirjastorakennuksen tilalle perustettiin konkylälle uusi kirjasto kunnan esikunnan päätöksestä vuonna 1942, kun asukkaat olivat palanneet evakosta (Lauhakangas 2012, viitattu 3.12.2017). Sivukylillä aloitettiin reppukirjastotoiminta, koska tilojen puutteessa ei ollut mahdollista perustaa lainausasemia. Sodan jälkeen satoja soanlahtelaisia asutettiin Nivalaan. Vuonna 1946 Nivalan kunnallislautakunta teki päätöksen ostaa 219 kappaletta Soanlahden kirjaston kirjoja. Osa kirjoista liitettiin Nivalan kantakirjaston kokoelmiin ja loput siirrettiin yhteiskouluun. (Mäkelä 1991, 53; Lauhakangas 2012, viitattu 3.12.2017.) Näistä kirjoista on säilynyt nykypäiviin 50 nidettä.

Tiekkö-kirjastojen verkkosivulla on huomioitu myös verkosta löytyvä kotiseutuaineisto. Verkkosivulta löytyy linkkejä sukututkimusaineistoihin sekä Suomen sotiin liittyviin aineistoihin. Sivustolla on myös linkki KirjastoVirmaan, joka on pohjoispohjalaisen paikalliskulttuurin sivusto.

5 BIBLIOGRAFIAN LAADINTA KOTISEUTUKOKOELMAN HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92

Tämän opinnäytetyön toisen osan muodostaa kotiseutukokoelman hyllyluokista 90, 91 ja 92 laadittu bibliografia. Bibliografian käyttäjäkunta on Nivalan kaupunginkirjaston henkilökunta. Bibliografian käyttäjiä saattavat olla myös Nivalaa tai paikkakunnan kotiseutuhenkilöitä koskevasta historiakirjallisuudesta kiinnostuneet tutkijat tai harrastajat. Forsmanin esittelemän tyypittelyn (ks. luku 2.1) mukaan laatimani bibliografia on aineiston kuvailun syvällisyyden tasolla luetteloiva bibliografia, sillä se sisältää pelkän bibliografisen kirjauksen. Toiseksi bibliografia on tyypiltään epäitsenäinen, sillä se sisältyy verkkopalvelu Theseukseen tallennettavaan opinnäytetyöhön. Fyysiseltä muoltaan bibliografia on bibliografinen tiedosto.

Tässä luvussa käydään läpi bibliografian laadintaa Forsmanin ohjeita (ks. luku 2.3) noudattaen. Lopuksi tarkastellaan bibliografian aineistosta valitun satunnaisotoksen julkaisuvuosia ja relevanssia.

5.1 Bibliografian aihe, rajaukset ja toteutus

Toimeksiantaja esitti toiveen, että laatisin bibliografian kotiseutukokoelman hyllyluokka 9:n aineistosta. Aineiston runsauden ja opinnäytetyöhön käytettävissä olevan ajan rajallisuuden vuoksi jouduin tekemään rajauksen. Päädyin sisällyttämään bibliografiaan hyllyluokan 9 kolme ensimmäistä alaluokkaa. Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän (YKL) alaluokka 90 sisältää kulttuurihistoriaa, yleistä sotahistoriaa ja yleistä arkeologiaa käsittelevää aineistoa (Verkko-YKL, viitattu 31.10.2017). Alaluokkaan 91 kuuluu maailmanhistoriaa ja Euroopan historiaa käsittelevää aineistoa ja alaluokkaan 92 Suomen historiaa käsittelevää aineistoa. (Verkko-YKL, viitattu 31.10.2017.) Bibliografian ulkopuolelle jää kyseisiin alaluokkiin kuuluva aineisto, joka kuuluu kotiseutukokoelman Karjala-kokoelmaan.

Päätin sisällyttää bibliografiaan kirjojen lisäksi myös kaiken muun kyseisten hyllyluokkien sisältämän aineiston, jota on sen verran vähän, ettei rajausta ollut tarpeellista tehdä. Kotiseutukokoelmassa on kolme hyllyluokkaan 90 sijoitettua kirjaa. Hyllyluokassa 91 on VHS-tallenne ja siitä digitoitu DVD-tallenne. Hyllyluokkaan 92 sijoitettuja kirjoja on 89. Lisäksi hyllyluokassa 92 on kolme

monistetta, neljä opinnäytettä, yksi CD-ROM, kolme DVD-levyä, yksi aikakauslehti ja kaksi sarjakuvaa. Hyllyluokka 92 sisältää pääasiassa Kalajokilaakson kotiseutukirjallisuutta, Pohjois-Pohjanmaata ja Kalajokilaaksoa käsittelevää historiakirjallisuutta, Nivalan pitäjänhistorioita, kylien historiikkeja sekä Kyösti Kallion presidenttikautta, pulakapinaa ja sota-aikaa käsittelevää kirjallisuutta. Kahdesta teoksesta, Lempi Linnan ”Konikapina” ja Soili Häkkinen ”Vanhaa Kalajokilaaksoa kuvien kertomana”, löytyy kaksi eri painosta kotiseutukokoelmasta.

Tein kirjaukset hakemalla bibliografiset tiedot Aurora-kirjastojärjestelmästä. Olen tarkastanut konkreettisesti myös primärlähteet eli fyysiset teokset varmistaakseni, että niiden sisältämät tiedot täsmäävät luettelointitietojen kanssa. Tarkistuksen tuloksena korjasin toisen Lempi Linnan ”Konikapina”-teoksen julkaisuvuoden. Kokoelmätietokannassa näyttää, että kotiseutukokoelmassa olisi kyseisestä kirjasta kaksi kappaletta ensimmäistä painosta vuodelta 1965. Toinen kirjoista on kuitenkin vuoden 1975 uusi painos.

Opinnäytetyöhön käytettävän rajallisen ajan vuoksi sisällön kuvailun syvällisyydessä pitäydytään yksinkertaisella signaalitasolla. Olen kuitenkin täydentänyt osan bibliografisista kuvauksista kursivoidulla huomautuksella, jossa tuon esille teoksen yhteyden Nivalaan tai paikkakunnan kotiseutuhenkilöön, jos se ei käy suoraan ilmi tekijästä (esim. Kyösti Wilkuna tai Kustaa Wilkuna) tai nimekkeestä. Nimeke voi viitata suoraan Nivalaan tai nivalalaiseen henkilöön tai maantieteelliseen alueeseen (Kalajokilaakso, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa), johon Nivala kuuluu.

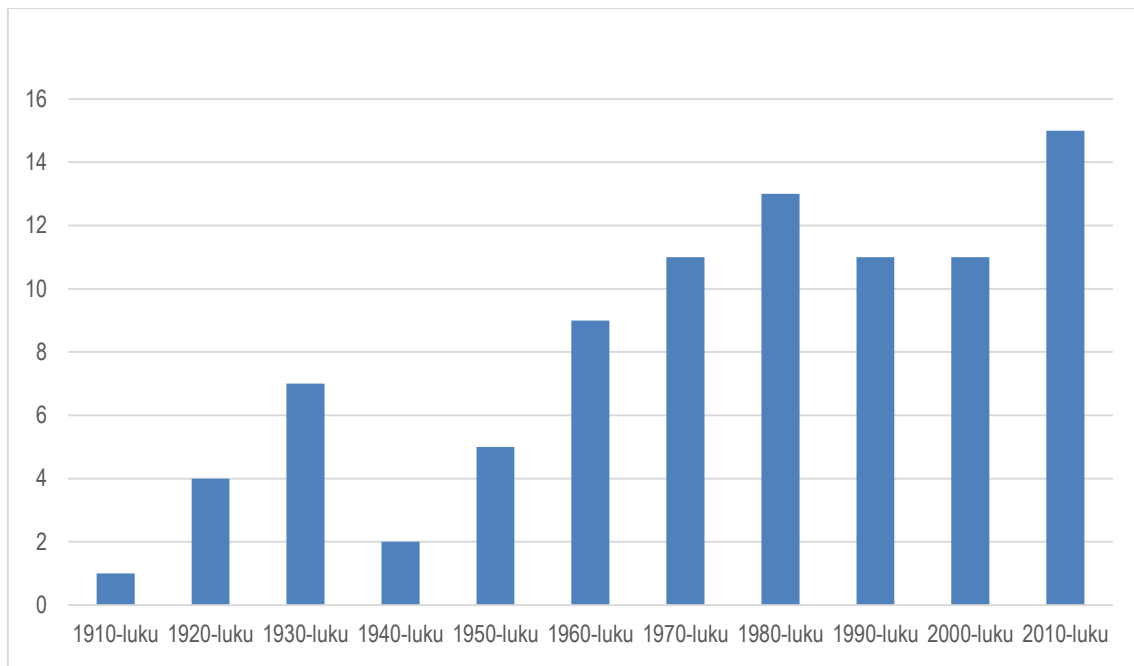
Koostin bibliografian aineistolajeittain aakkoselliseen järjestykseen teoksen tekijän tai toimittajan mukaan. Jos teoksesta ei käy ilmi tekijää tai toimittajaa (esim. Aseveljien kalenteri), silloin teos on listattu bibliografiaan nimekkeen mukaan. Aineistolajit on luetteloitu seuraavassa järjestyksessä: kirjat, monisteet, opinnäytteet, CD-ROM, DVD-levyt, VHS-tallenne, aikakauslehti ja sarjakuvat. Lisäksi kukin aineistolaji on luetteloitu hyllyluokittain. Koska luettelo on laadittu tekijän mukaan, laadin bibliografiaan nimekehakemiston.

Joidenkin teosten osalta jouduin selvittämään, millä kriteerillä ne on otettu kotiseutukokoelmaan. Vanhasta aineistosta puuttuu asiasanoitus, joten siitä ei ollut kaikissa tapauksissa apua tämän tiedon etsinnässä. Joidenkin vanhojen kirjojen väliin oli lisätty lappu, johon oli merkitty kyseinen tieto. Ennen 1990-lukua julkaistujen teosten osalta tarkistin myös vanhat luettelokortit, sillä toisinaan niihin on merkitty, mikä teoksen sisällössä liittyy Nivalaan. Kaikkein ongelmallisimmissa tapauksissa sain apua kirjastotoimenjohtaja Päivi Holstillta.

Pohdin aluksi myös asiasanojen lisäämistä bibliografisiin kuvauksiin, sillä niistä voi käydä ilmi aineiston kotiseutuyhteys. Kuten edellä jo mainitsinkin, vanhasta aineistosta puuttuu asiasanoitus, joten luovuin tästä ajatuksesta. Asiasanoituksen lisääminen ei vaikuttanut myöskään kovin oleellisesti sellaisten teosten osalta, joiden tekijä on kotiseutuhenkilö mutta joiden sisältö ei liity Nivalaan. Asiasanoituksen osalta ehdottaisin korjattavaksi Viljo Hytösen teoksen ”Talonpoikaissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906, osa II” asiasanan ”Kallio, Kustaa” asiasanaksi ”Kallio, Kyösti”. Samoin Nivala puuttuu kokonaan ”Kotiseutulukemisto: Keski-Pohjanmaa” -teoksen (1958) asiasanojen joukosta.

5.2 Julkaisuvuosien ja relevanssin tarkastelua

Julkaisuvuosien tarkastelun osalta tein sellaisen rajauksen, että otin kohteeksi vain hyllyluokan 92 kirjat. Olen lajitellut kyseisen aineiston julkaisuvuosikymmenten mukaan kuviossa 1. Teoksista vanhin on Kyösti Wilkunan ”Kun kansa nousee: muistelmia ja kokemuksia Suomen vapaussodasta”, joka on julkaistu vuonna 1918. Uusin teos on vuonna 2017 julkaistu Petri Laukan teos ”Pieni kansa pyristeli. Sata tarinaa itsenäisestä Suomesta”. Hyllyluokkaan 92 sisältyy määrällisesti melko saman verran jokaiselta vuosikymmeneltä julkaistua kirjallisuutta 1960-luvulta 2010-luvulle. Sotavuosina 1940-luvulla julkaisutoiminta hiljeni, mikä näkyy siinä, että hyllyluokassa 92 on vain kaksi kyseisellä vuosikymmenellä julkaistua teosta. Hyllyluokassa 92 on eniten 2010-luvulla julkaistuja kirjoja, joita löytyy viisitoista. Kuluvan vuosikymmenen aikana onkin julkaistu monia kotiseutuaiheisia teoksia kuten Padingin ja Karvoskylän kyläkirjat, valokuvateokset Taanilan kuvaamon 1950- ja 1960-lukujen valokuva-aineistosta sekä suomennos Christiern Salmeniuksen Kalajoen pitäjän historian ja talouselämän kuvauksesta. Lukumäärän voi odottaa kasvavan, sillä uusia kotiseutukokoelman hyllyluokkaan 92 sopivia teoksia julkaistaan varmaan vielä lisää vuosikymmenen loppupuolella. Yhden hyllyluokan otanta on liian suppea, jotta sen perusteella voisi pohtia tai tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi siitä, miten aktiivisesti kotiseutukokoelmaa on kartutettu milläkin vuosikymmenellä.

Kuvio 1. Kotiseutukokoelman hyllyluokan 92 kirjat julkaisuvuosikymmenittäin.

Kalervo Järvelinin ja Eero Sormusen (2010, 165) määritelmän mukaan relevanssi on informaation arvioitua käyttökelpoisuutta tietyssä käyttötilanteessa. Keskeistä on ottaa huomioon informaation käyttäjän tavoitteet, arvot ja odotukset. (Järvelin & Sormunen 2010, 165.) Ekmark (2005, 76) esittää, että kotiseutukokoelmaa inventoitaessa aineiston relevanssia voidaan tarkastella jakamalla aineisto kuuteen ryhmään sen perusteella, kuinka läheisesti se liittyy kotiseutuun: 1. Teoksen tekijä on (ollut) paikkakuntalainen. 2. Teoksen sisältö liittyy paikkakuntaan. 3. Sekä teoksen tekijä että sisältö liittyvät paikkakuntaan. 4. Teos liittyy kirjaston historiaan: kirjasto on saanut teoksen esimerkiksi lahjaksi vuosipäivänään toiselta kirjastolta. 5. Teos liittyy kirjaston historiaan: teos on osa vanhan lainakirjaston kokoelmaa. 6. Teoksen tekijä ja sisältö eivät liity paikkakuntaan, eikä teos liity kirjaston historiaan. Ryhmien 1–3 aineistot ovat kotiseutukokoelman kannalta relevantteja. Ryhmien 4 ja 5 aineistot liittyvät kirjaston historiaan ja voidaan määritellä osaksi kotiseutukokoelmaa. Sen sijaan ryhmän 6 aineistot eivät ole kotiseutukokoelman kannalta relevantteja. (Ekmark 2005, 76.)

Koko bibliografiaan koottu aineisto on liian laaja otettavaksi relevanssin tarkasteluun tässä opinäytetyössä, joten valitsin sitä varten joka viidennen kirjan hyllyluokasta 92. Satunnaisotokseen valikoitui kaikkiaan seitsemäntoista kirjaa, jotka on järjestetty edellä kuvattuihin ryhmiin taulukossa 1. Katsoin tarpeelliseksi ottaa mukaan vielä seitsemännen ryhmän (2B), jonka kriteerinä on se, että

teoksen sisältö liittyy kotiseutuhenkilöön. Ekmarkin ryhmä 2 on tässä opinnäytetyössä ryhmä 2A. Valitsemassani otannassa ei ollut Ekmarkin ryhmiin 4 ja 5 sopivia teoksia.

TAULUKKO 1. Hyllyluokasta 92 valitun satunnaisotannan kirjat ryhmiteltynä relevanssin perusteella.

1) Tekijä on paikkakunnalta	2A) Teoksen sisältö liittyy paikkakuntaan	2B) Teoksen sisältö liittyy kotiseutuhenkilöön	3) Sekä teoksen tekijä että sisältö liittyvät paikkakuntaan
<p>Naiset kertovat sodasta (Kastelli, K. 1988)</p> <p>Wilkuna, K. 1918. Kun kansa nousee: muistelmia ja kokemuksia Suomen vapausso- dasta</p>	<p>Salmenius, C. 2014. Kalajoen pitäjän historian ja talouselämän kuvaus v. 1754</p> <p>Turunen, H. 2007. Nivalasta ollaan ja toimeen tullaan: Nivalan historia 1860-luvulta uudelle vuosituhannelle</p>	<p>Aseveljien kalenteri 1 (1941)</p> <p>Huttunen, V.1974. Kansakunnan historia 7</p> <p>Keränen, S. 2015. Vallan leppymättömät: Urho Kekkosen ja Veikko Vennamon taistelujen vuodet</p> <p>Laurila, B. 1982. Tie talvisodan rauhaan</p> <p>Lumme, A. 1974. Kenttäpostia(?)</p> <p>Niinistö, J. 2005. Heimosotien historia 1918—1922</p> <p>Parmanen, E. I. 1939. Taistelujen kirja: kuvauksia itsenäisyystaistelumme vaiheista sortovuosina, 3 osa</p> <p>Skyttä, K. 1977. Oisko maata armaampaa eli Suomalainen minä</p> <p>Vihonen, L. 2011. Radio sodissamme</p>	<p>Häkkilä, S. 1987. Vanhaa Kalajokilaaksoa kuvien kertomana</p> <p>Itsenäisyyden vuosikymmenet Keski-Pohjanmaalla 1917–1967 (Wilkuna, K. 1967)</p> <p>Päivärinta, T. 1995. Ypyän kylä: 1675—1995</p> <p>Taanilan kuvat kertovat: Nivalaa 1950-luvulla (2010)</p>
Yht. 2	Yht. 2	Yht. 9	Yht. 4

Suurin osa otannan teoksista (9 kpl) sijoittuu ryhmään 2B eli niiden sisältö liittyy kotiseutuhenkilöön. Lähes jokaisessa tähän ryhmään sijoittuvassa teoksessa käsitellään tai sivutaan Kyösti Kalliota (4 teosta) tai Kustaa Wilkunaa (4 teosta). Niinistön ”Heimosotien historia” -teoksessa kerrotaan myös heimosoturi Antti Marjoniemestä ja Parmasen Taistelujen kirjan kolmannessa osassa sortokauden

aktivisti Lennart Hohenthalista. Lumpeen ”Kenttäpostia” -teoksen olen varustanut kysymysmerkillä, sillä sen kotiseutuyhteys jäi epäselväksi. Todennäköisesti kuitenkin yksi tai useampi teoksen sisältämistä kirjeistä on nivalalaisen tai nivalalaisten kirjoittamia, mutta tällaisesta tiedosta ei ole valitettavasti tallentunut mihinkään merkintää (Holsti, sähköpostiviesti 30.11.2017). Neljän otantaan valitun teoksen osalta sekä tekijä että sisältö liittyvät Nivalaan. Ryhmiin 1 ja 2A sijoittuu kumpaankin kaksi teosta. Tosin Turusen ”Nivalasta ollaan ja toimeen tullaan” sopii sekä ryhmään 2A että ryhmään 2B. Taulukkoon 1 kokoamani otanta antaa viitettä sille, että teoksen sisällön liittyminen kotiseutuhenkilöön on ollut kotiseutukokoelmaan ottamisen valintakriteerinä jos ei suurimmalle osalle niin ainakin merkittävälle osalle bibliografiaan koottua paikallisaineistoa.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoitus oli laatia bibliografia Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokista 90, 91 ja 92. Bibliografiassa painotetaan kotiseutuyhteyttä tuomalla asia esille sellaisten teosten osalta, joiden nimekkeestä tai tekijästä se ei käy suoraan ilmi. Valitsin seitsemäntoista kirjan satunnaisotoksen ja tarkastelin niiden relevanssia ryhmittelemällä kirjat sen mukaan, liittyvätkö ne Nivalaan tekijän, paikkakuntaa koskevan sisällön, kotiseutuhenkilöä koskevan sisällön vai sekä tekijän että paikkakuntaa koskevan sisällön perusteella. Suurimman ryhmän muodostivat ne kirjat, joiden sisältö liittyy kotiseutuhenkilöön. Tämä vaikuttaisi olevan kotiseutukokoelmaan ottamisen valintakriteeri suurelle osalle bibliografiaan koottua paikallisaineistoa.

Opinnäytetyön tekeminen oli minulle bibliografiatyöskentelyn opettelua. Bibliografian teoreettinen kirjallisuus vaikuttaa olevan tuoreimmillaankin kolmen vuosikymmenen takaista, mutta onneksi ajan hammas ei ole liian pahasti purrut bibliografian teoriaan ja laatimisen ohjeisiin. Kokemuksesta viisastuneena voin todeta, että mitä järjestelmällisemmät ja huolellisemmat työtavat bibliografian tekijällä on käytössään, sitä enemmän hän säästää aikaa ja vaivaa luetteloa laatiessaan. Opin myös uutta kotipaikkakunnastani, kun jouduin selvittämään joidenkin teosten osalta, mikä on niiden yhteys Nivalaan tai paikkakunnan kotiseutuhenkilöön. Huomasin sen, että ei ole aina yksinkertaista rajata ja määritellä valintakriteerejä kotiseutukokoelmaan otettavalle aineistolle. Yksittäisen teoksen osalta voi joutua pohtimaan, onko siinä riittävästi paikkakuntaan tai kotiseutuhenkilöön liittyvää sisältöä ja kuinka oleellista tai uutta teoksen sisältämä tieto on. Olennaista on tiedostaa, että kotiseutukokoelmatyötä tekevät kirjastoammattilaiset valitsevat, määrittelevät ja arvottavat, mikä on osa kirjastossa säilytettävää paikallista kulttuuriperintöä ja paikkakunnan yhteistä muistia.

Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmat ovat yhdessä kotiseutumuseoiden ja kotiseutuarkistojen kanssa osa kokonaisvaltaista ja monimuotoista kotiseututyötä. Paikallisaineistoon kohdistuvan tutkimuksen, harrastustoiminnan sekä kotiseututiedon opetuksen tarpeita palvelee se, että keskeinen aineisto on koottu yhteen paikkaan, mistä se on helposti saatavilla. Kotiseutukokoelmia ei kuitenkaan pidä arvottaa pelkästään käyttöasteen perusteella vaan niiden arvoa on tarkasteltava laajemmalla kulttuurisella näkökannalta. Kotiseutukokoelma saattaa sisältää hyvinkin harvinaista ja ainolaatuista aineistoa. Kotiseutukokoelmiin voidaan kerätä esimerkiksi paikkakunnan sukuja koskevia tutkimuksia, paikallista harmaata kirjallisuutta ja muuta vastaavaa omakustanteista ja pienlevikkistä aineistoa, jota ei välttämättä tallenneta minnekään muualle. Kotiseutukokoelmaa voidaan

luonnehtia paikallisen kulttuurin kuvaksi. Kotiseutukokoelmaan sisältyy paikkakunnan historialliset juuret ja kertomus siitä, mistä on tultu ja minne ollaan menossa. Kotiseutukokoelmassa tuodaan esille myös paikkakunnan kotiseutuhenkilöiden osaamista, työtä, ansioita ja saavutuksia eri yhteiskuntaelämän alueilla. Parhaassa tapauksessa kotiseutukokoelma vaikuttaa positiivisesti paikkakunnan ja paikkakuntalaisten kotiseutuhengen sekä kotiseutuidentiteetin säilymiseen.

Yleisten kirjastojen kotiseutukokoelmille toivoisi lisää näkyvyyttä ja tunnettuutta. Ehkä digitointi osaltaan auttaa kotiseutukokoelmien profiilinkohotuksessa. Kotiseutukokoelmia voidaan pitää elävänä myös monilla perinteisillä keinoilla kuten esimerkiksi järjestämällä näyttelyjä kokoelman aineistosta. Henkilökunnan aikapula on usein valitettava ongelma kotiseutukokoelmatyössä ja siihen tulisi löytää ratkaisuja, jotta kotiseutukokoelmatyön laadukkuus ei tämän vuoksi heikkenisi. Positiivista on se, että viime vuosina on ilmestynyt kotiseutukokoelmia ja kotiseutukokoelmatyötä käsitteleviä opinnäytetöitä, joissa tuodaan esille kotiseutukokoelmien merkitys ja pohditaan niiden kehittämistä ja hyödyntämistä. Kotiseutukokoelmatyön ei tulisi jäädä tuleville kirjastoammattilaisille hämäräksi ja epämääräiseksi osaksi kirjastotyötä.

Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelma on laaja ja sisältää hyvin monenlaista aineistoa. Bibliografioiden laatiminen voisi olla eräs keino tuoda esille kotiseutukokoelman erityispiirteitä ja erityisiä aihealueita. Mahdollisia aiheita voisivat olla esimerkiksi teemabibliografia pulakapinaan liittyvästä aineistosta tai henkilöbibliografia esimerkiksi Kyösti Kalliosta tai Kustaa Vilkunasta, joihin liittyvää aineistoa on paljon eri julkaisumuodoissa ja eri hyllyluokissa. Myös Karjala-kokoelma ja Soanlahden reppukirjasto muodostavat oman mielenkiintoisen kokonaisuutensa. Mielenkiintoista ja hyödyllistä näkökulmaa toisi myös relevanssin tarkastelun ulottaminen koko kotiseutukokoelmaan, jolloin voisi käsitellä laajasti ja yleisellä tasolla valintakriteerejä ja toisaalta myös mahdollisesti seuloa sellaista aineistoa, joka ei ole kotiseutukokoelman kannalta relevanttia.

LÄHTEET

Asunmaa, M. 1986. Kotiseututietous kouluopetuksessa: virikekirja kuntien opetussuunnittelutoimikunnille ja opettajille. Vantaa: Kunnallispainos.

Ekmark, S. 2005. ”Paikalliskulttuurin tietopankki”: tapaustutkimus Kempeleen kunnankirjaston kotiseutukokoelmasta, kotiseutuarkistosta ja kotiseutumuseosta. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Finlex 2017. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. 3.8.1992/728. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920728>

Forsman, M. 1984. Bibliografia yhteiskunnassa – teoreettista tarkastelua ja tutkimuksellisia ongelmia. Kirjastotiede ja informatiikka 1984 (3), 61—66.

Forsman, M. 1985. Savitaulusta tietokoneeseen: bibliografian perusteita ja teoriaa. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Granfelt, A. A. 1912. Kirjastonhoitajan suhde yleisöön. Kirjastolehti 1.8.1912, no 6—7, 107—116. Viitattu 1.9.2017. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/925709?page=1&term=kotiseutukirjat>

Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Halonen, R. & Kivimäki, R. 1996. Kotiseutukokoelmat Oulun läänin kunnankirjastoissa ja Kiiminkikokoelman tapaustutkimus. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Holsti, P. 2017. Kirjastotoimenjohtaja, Nivalan kaupunki. Suullinen tiedonanto 18.1.2017.

Holsti, P. 2017. Kirjastotoimenjohtaja, Nivalan kaupunki. Sähköpostiviesti 30.10.2017.

Holsti, P. 2017. Kirjastotoimenjohtaja, Nivalan kaupunki. Sähköpostiviesti 30.11.2017.

Häkli, E. 1981. Kotiseutukokoelmat. *Opusculum* 1981, vol 1, no: 3, 161—175.

Joru, J. 2016. Kotiseutu – digiseutu. *Kirjastolehti* 109 (1), 39.

Järvelin, I. 1966. Kirjastojemme kotiseutukokoelmat. *Kirjastolehti* 1966: 8, 239—243.

Järvelin, K. & Sormunen, E. 2010. Tiedon tallennus ja haku. Teoksessa S. Serola (toim.) *Ote informaatiosta*. Helsinki: BTJ Kustannus, 155—210.

Kannila, H. 1966. Kirjastonhoidon opas. Helsinki: Otava.

Kannila, H. 1967. Kirjavalinnan ongelmia. Ajatustenaiheita kirjastonhoitajille ja muille kirjojen ystäville. Porvoo: WSOY.

Karhunmaa, M. 1979. Maakuntakirjastotoiminnan vaikutus kirjastoaineiston hankintaan. Teoksessa L. Teinilä (toim.) *Luoko valinta kysyntää?* Helsinki: Kirjastopalvelu, 57—79.

Korhonen, S. 1984. Kotiseutukokoelmat. Teoksessa V. Blinnikka, I. Holmberg, & V. Lehväslaiho (toim.) *Kirjastotyön perusteet*. Helsinki: Kirjastopalvelu, 71—74.

Kotiseutu 1911. Kotiseutukirjastoja yhdistysten huoneustoihin! *Vaasa* 5.8.1911, no 87, 3. Viitattu 1.9.2017. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1334331?page=3&term=kotiseutukirjaston&term=Kotiseutukirjaston&term=Kotiseutukirjastojen>

Kuitunen, K. 1994. Kirjatoukan tietolipas. [Helsinki]: C. Hagelstamin antikvaarinen kirjakauppa.

Kukkasmäki, T. 2004. Kulttuuritoiminnan käsikirja. Kuopio: Unipress.

Lauhakangas, O. 2012. Reppukirjastot. *Hiidenkivi* 6/2012. Viitattu 3.12.2017. <http://www.hiidenkivi-lehti.fi/Digipaper/News.aspx?id=3695>

Lemmetyinen, E. 2017. Siikalatvan kirjastojen kotiseutukokoelmat. Teemahaastattelut kirjastoammatilaisille. Oulun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viitattu 1.10.2017. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128340/Lemmetyinen_Eveliina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Moisander, K. 2017. Kotiseutu elää ajassa. Kotiseutuposti 4/2017, 8.

Mäkelä, H. 1991. Kirjasto – kylän kunnia: 130 vuotta kirjastotoimintaa Nivalassa. [Nivala]: Nivalan kunta.

Nicholas, R. M. & Standley, A. E. 1984. Basic bibliography book: a brief guide to compiling bibliographies. Cambridgeshire: Elm Publications.

Nivala-Seura 2017. Tietoa Nivala-Seura ry:stä. Viitattu 1.11.2017.
https://www.nivalaseura.fi/tietoa_nivala-seura_ry_sta/

Nivalan kaupunki 2017. Nivalan kaupunki perustaa perheestä – virtaa väestä. Viitattu 6.11.2017.
<http://www.nivala.fi/node/2>

Onnela, S. & Joki, V. 2007. Kotiseutuarkisto-opas. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Viitattu 26.10.2017.
<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>

Peltonen, J. 1987. Paikallis- ja aluekokoelmat. Teoksessa V. Blinikka, I. Holmberg & V. Lehväslaiho (toim.) Kirjastotyön perusteet. 2. korjattu painos. Helsinki: Kirjastopalvelu, 72—77.

Sailas, R. 2017. Kirjastonhoitaja, Nivalan kaupunki. Sähköpostiviesti 4.9.2017.

Stenfors, P. 2007. Suomalainen kotiseutuliiike 1894—1944. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Stokes, R. B. 1969. Bibliography. Teoksessa A. Kent & H. Lancour (toim.) Encyclopedia of Library and Information Science. Vol. 2, Associat. to Book World. New York & London: CRC Press, 407—419.

Tiekkö 2017. Tiekkö-kirjastojen kotiseutukokoelmat. Viitattu 3.12.2017.

<https://www.tiekko.fi/web/arena/kotiseutukokoelma>

Tiepuoli, P. 1999. Onko kotiseutukokoelmatyö rempallaan? Tutkimus Outi-kirjastojen kotiseutukokoelmista. Oulun yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Kandidaatintutkielma.

Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013. Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa O. Tuomi-Nikula, R. Haanpää & A. Kivilaakso (toim.) Mitä on kulttuuriperintö? Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 12—27.

Turunen, H. 2007. Nivalasta ollaan ja toimeen tullaan. Nivalan historia 1860-luvulta uudelle vuosituhannelle. [Nivala]: Nivalan kaupunki, Nivalan seurakunta ja Nivala-Seura ry.

Verkko-YKL. 9 Historia. Viitattu 31.10.2017. <http://ykl.kirjastot.fi/fi-FI/luokat/?MinClassNumber=9%2b&MaxClassNumber=9%2b&ClassNumber=9%2b>

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkuna, J. 2015. Kulttuuriperintö ja yhteiskunnalliset muistifunktiot. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.) Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 328—353.

**OSA II BIBLIOGRAFIA NIVALAN KAUPUNGINKIRJASTON
KOTISEUTUKOKOELMAN HYLLYLUOKISTA 90, 91 JA 92**

Laatinut Merja Muilu

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
KIRJAT	4
HYLLYLUOKKA 90	4
HYLLYLUOKKA 92	4
MONISTEET	13
HYLLYLUOKKA 92	13
OPINNÄYTTEET	13
HYLLYLUOKKA 92	13
CD-ROM.....	14
HYLLYLUOKKA 92	14
DVD-LEVYT	14
HYLLYLUOKKA 91	14
HYLLYLUOKKA 92	14
VHS-TALLENNE.....	15
HYLLYLUOKKA 91	15
AIKAKAUSLEHTI.....	15
HYLLYLUOKKA 92	15
SARJAKUVAT	15
HYLLYLUOKKA 92	15
NIMEKEHAKEMISTO	16

JOHDANTO

Tähän bibliografiaan on koottu Nivalan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelman hyllyluokkien 90, 91 ja 92 aineisto. Bibliografiassa on kaikkiaan 108 nimekettä, joista kolme kuuluu hyllyluokkaan 90, kaksi hyllyluokkaan 91 ja 103 hyllyluokkaan 92. Hyllyluokkaan 90 kuuluu ainoastaan kirjoja. Hyllyluokassa 91 on VHS-tallenne ja siitä digitoitu DVD-tallenne. Hyllyluokkaan 92 sijoitettuja kirjoja on 89. Lisäksi hyllyluokassa 92 on kolme monistetta, neljä opinnäytettä, yksi CD-ROM, kolme DVD-levyä, yksi aikakauslehti ja kaksi sarjakuvaa. Aineisto on julkaistu vuosina 1918—2017. Julkaisut ovat suomenkielisiä yhtä englanninkielistä sarjakuvateosta lukuun ottamatta.

Bibliografia on aineistolajeittain tekijän tai toimittajan mukaan aakkosellisessa järjestyksessä. Jos teokseen ei ole merkitty tekijää tai toimittajaa, silloin teos on listattu bibliografiaan nimekkeen mukaan. Aineistolajeista luetteloidaan ensimmäisenä kirjat ja niiden jälkeen monisteet, opinnäytteet, CD-ROM, DVD-levyt, VHS-tallenne, aikakauslehti ja sarjakuvat. Lisäksi kukin aineistolaji on luetteloitu hyllyluokittain.

Kirjaukset on tehty hakemalla bibliografiset tiedot kirjastojärjestelmästä. Olen tarkastanut konkreettisesti myös primaarilähteet eli fyysiset teokset, jotta en tulisi toistaneeksi mahdollisia luetteloinnissa sattuneita virheitä. Kursivoidussa huomautuksessa tuodaan esille, mikä on teoksen yhteys Nivalaan tai kotiseutuhenkilöön, jos tämä ei käy suoraan ilmi teoksen nimekkeestä tai tekijästä. Bibliografian lopussa on nimekehakemisto.

Bibliografia on toteutettu osana opinnäytetyötä, jonka toimeksiantaja on Nivalan kaupunginkirjasto.

Nivalassa 3.12.2017

Merja Johanna Muilu

KIRJAT

HYLLYLUOKKA 90

Laitakari, Aarne 1969. Suomen mitalit 1936—1968. Suomen numismaattisen yhdistyksen julkaisu 1. Helsinki: Weilin+Göös. *Huom. Teoksessa esitellään Kalervo Kallion suunnittelemaa mitaleja.*

Pohjois-Suomen vaakunat. Nousiainen: Värteos Henna, 2012.

Vilkuna, Kustaa, Bruun, Elsa, Mäkinen, Eino & Virtamo, Sirkka-Liisa (toim.) 1943. Suomen lasten kiitos Ruotsille. Helsinki: Finlandia Uutistoimisto.

HYLLYLUOKKA 92

Ahti, Martti 1987. Salaliiton ääriviivat: oikeistoradikalismi ja hyökkäävä idänpolitiikka 1918—1919. 2. p. Espoo: Weilin + Göös. *Huom. Kyösti Wilkuna.*

Alajoki, Sari 2005. Kirkoilta kareille: Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus. *Huom. Teoksen tekijöihin kuuluva Jouni Laukka on kotoisin Nivalasta.*

Antila, Olavi, Salminen, Anja & Vilén, Olli (toim.) 1980. Perinnealbumi. Keski-Pohjanmaa 2: Lestijärvi, Lohtaja, Nivala, Perho, Pyhäjärvi, Reisjärvi, Sievi, Toholampi, Ullava, Veteli, Ylivieska. Kuopio: Kimy-kustannus.

Anttila, Veikko 1960. Kotiseututyö tänään. Helsinki: Otava. *Huom. Teos on luultavasti laitettu aikoihin kotiseutukokoelmaan opasteoksena.*

Aseveljien kalenteri 1, 1941. Helsinki: Suomen aseveljien liitto, 1940. *Huom. Teoksessa on ote Kyösti Kallion radiopuheesta.*

Cajanus, Ahti 1993. Nivalan manttaalikunta 1859—1993: historiaa, henkilöitä, toimintaa. [Nivala]: [Nivalan manttaalikunta].

Eskelinen, Olli & Salmela, Anneli 1993. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Oulaisten-Haapaveden seutukunta, Ylivieskan seutukunta, Haapajärven-Pyhäsalmen seutukunta. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto.

Eskola, Pasi (toim.) 1980. Keski-Pohjanmaa: Maakuntajulkaisu 1930—1980. Kokkola: Keski-Pohjanmaan Maakuntaliitto.

Haikola, Salli 2008. Alasydänmaasta Alakyläksi. Elämänmakuisia tarinoita ja sattumuksia Alakylältä. [Haapavesi]: Alakylän kyläkirjapiiri. *Huom. Teoksessa on kertomuksia, joiden tapahtumat si-
joittuvat Nivalaan tai sivuavat Nivalaa ja nivalalaisia henkilöitä.*

Hakko, Mirja (toim.) 1988. Naiset kertovat sodasta. 2.p. [Oulu]: Rintamanaisten liitto. *Huom. Yksi
teoksen kertojista on Kerttu Kastelli.*

Halila, Aimo 1954. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 5. Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi 1721—1775. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historiatoimikunta.

Halila, Aimo 1984. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 4. Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi suuren Pohjan sodan ja isonvihan aikana 1700—1721. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historiatoimikunta.

Hirvi, Tauno, Hosio, Reijo, Jämsä, Ritva, Kukkola, Veikko, Niemi, Jukka, Pohjamo, Leena, Pylkkönen, Jarmo, Salmela, Jaakko & Valli, Eija (toim.) 2016. Kotina Karvoskylä. [Karvoskylä]: Karvoskylän kyläyhdistys ry.

Huttunen, Veikko 1968. Kansakunnan historia 6. Täysivaltainen kansakunta 1917—1939. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Kyösti Kallio ja konikapina.*

Huttunen, Veikko 1974. Kansakunnan historia 7. Täysi-ikäinen kansakunta 1939—1973. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Kyösti Kallio ja Kustaa Vilkuna.*

Huurre, Matti, Virrankoski, Pentti & Vilkuna, Kustaa 1956. Suur-Kalajoen historia. 1, Esihistoriallisesta ajasta Isoonvihaan. [s.l.]: Suur-Kalajoen historiatoimikunta.

Huurre, Matti 1983. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 1. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historiatoimikunta.

Hytönen, Viljo 1923. Talonpoikaissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906. I osa. Helsinki: Tietosanakirja. *Huom. Kyösti Kallio, Israel Karvosenoja ja Paavo Niskanen eli Niskakoski.*

Hytönen, Viljo 1926. Talonpoikaissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906. II osa, Säädyn jäsenet, sihteerit ja tulkit. Helsinki: Otava. *Huom. Kyösti Kallio, Israel Karvosenoja ja Paavo Niskanen eli Niskakoski.*

Häkkilä, Soili (toim.) 1976. Vanhaa Kalajokilaaksoa kuvien kertomana. [Nivala]: Suur-Kalajoen Historiatoimikunta.

Häkkilä, Soili (toim.) 1987. Vanhaa Kalajokilaaksoa: kuvien kertomana. 2. uusittu p. [s.l.]: Suur-Kalajoen Historiatoimikunta.

Isohanni, E., Ruokonen, K. A., Salmela, A., Vilkuna, K. & Ylitalo, M. (toim.) 1958. Kotiseutulukemisto: Keski-Pohjanmaa. 4. uudistettu p. Kokkola: Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto. *Huom. Teoksessa on mm. Kyösti Wilkunan kertomus Niva-Kaijan tulosta sekä Kustaa Vilkunan kirjoituksia.*

Isomaa, Matti 2005. Kalajokilaakson kotiseutulukemisto. [Nivala]: Kalajokilaakson kotiseutuliitto.

Isomaa, Matti 2014. Kalajokilaakson kotiseutuliitto 50 vuotta. [Nivala]: Kalajokilaakson kotiseutuliitto.

Itsenäisyyden vuosikymmenet Keski-Pohjanmaalla 1917–1967. Kokkola: Keski-Pohjanmaan Kirjapaino, 1967.

Jalava, Eero, Kärnä, Heimo & Pitäjämäki, Heikki 1991. Kuhmolaisen evakon kylmä tie: evakkoperinnekirja. [Kuhmo]: [E. Pitäjämäki, E. Jalava, H. Kärnä]. *Huom. Teos kertoo Nivalaan evakoiduista henkilöistä.*

Juva, Einar W. 1967. Suomen kansan historia V. Tie itsenäisyyteen ja itsenäisyyden aika. Helsinki: Otava. *Huom. Kyösti Kallio ja Kyösti Wilkuna.*

Kaipiainen, Anna-Liisa 1999. Lanteri: historiaa ja muistelmia. [s.l.]: [s.n.]. *Huom. Takalon suku.*

Kantola, Unto (toim.) 1946. Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto: vuosikirja 1. 1945—1946. Kokkola: Keski-Pohjanmaan Maakuntaliitto. *Huom. Teoksessa on Kustaa Vilkonan artikkeli ”Maanraatajan kulttuurin luonteesta” sekä Kerttu Saalastin artikkeli ”Kasvatustyöstä maalaiskodissa”.*

Keränen, Seppo 2015. Vallan leppymättömät: Urho Kekkosen ja Veikko Vennamon taistelujen vuodet. Helsinki: Auditorium. *Huom. Kustaa Wilkuna*

Keski-Pohjanmaan Maakuntaliiton juhlaulkaisu. [Kokkola]: [s. n.], 1931.

Laitinen, Antti J. 2012. Keskipohjalaisen rykmentin tie jatkosodassa. Jalkaväkirykmentti 29:n historia 1941—42. [Kannus]: [Vapaussotien Keski-Pohjanmaan perinneyhdistys].

Lauerma, Matti 1966. Kuninkaallinen Preussin jääkäripataljoona 27: vaiheet ja vaikutus. Porvoo: WSOY. *Huom. Kyösti Wilkuna.*

Laukka, Petri 2017. Pieni kansa pyristeli. Sata tarinaa itsenäisestä Suomesta. Helsinki: Into. *Huom. Kyösti Kallio ja Kyösti Wilkuna.*

Laurila, Bror 1982. Tie talvisodan rauhaan. Helsinki: Librum. *Huom. Kyösti Kallio.*

Linna, Lempi 1965. Konikapina. Helsinki: Tammi.

Linna, Lempi 1975. Konikapina. uusi p. Helsinki: Tammi.

Luhtasela, Ilmari (toim.) 1961. Kotiseutumme Nivala. [s. l.]: [s. n.].

Luhtasela, Ilmari 2004. Pula ja kapina: piirtoja pula-ajasta Kalajokilaaksossa ja Nivalan konikapi-nasta. Ylivieska: Kalajokilaakson kirjapaino.

Lumme, Annikki 1975. Kenttäpostia. Tampere: Kustannuspiste. *Huom. Teos sisältää mahdollisesti yhden tai useamman kirjeen, joka on nivalalaisen henkilön kirjoittama.*

Luukko, Armas 1954. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 2. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin kes-kiaika sekä 1500-luku. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historiatoimikunta.

Lähdemäki, Eila, Kukkola, Anu & Ruuttunen, Matti (toim.) 2013. Padinkiset: kahta puolta Kalajokea. Nivala: Padingin maa- ja kotitalousseura.

Mäkelä, Hanna 1986. Nivala-Seura ry 1936—1986: 50 vuotta kotiseututyötä. [Nivala]: [Nivala-Seura].

Mäntylä, Ilkka 1988. Kruunu ja alamaisten nälkä: 1690-luvun katovuosien vähennys Pohjanmaalla ja esivallan vastatoimenpiteet. Scripta historica XIII. Acta societatis historicae Ouluensis. Oulu: Ou-lun historiaseura.

Niinistö, Jussi 2005. Heimosotien historia 1918—1922. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Huom. Antti Marjoniemi.*

Niskanen, Toivo 1988. Muisteluni pulakapinasta. Nivala: [s.n.].

Nuorvala, Kaarlo (toim.) 1937. Kaksikymmentä vuotta Suomen itsenäisyyttä: katsaus eduskunnan toimintaan vuodesta 1917 vuoteen 1937. Helsinki: Tietoteos. *Huom. Kyösti Kallio.*

Nygård, Toivo (toim.) 1970. Nivalan kirja. [Nivala]: Nivalan kunta ja seurakunta.

Parmanen, Eino I. 1937. Taistelujen kirja: kuvauksia itsenäisyystaistelumme vaiheista sortovuo-sina. 2 osa. Sorron kiristyminen, aika Bobrikovin kuolemaan saakka. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Nivalan kirkkoherra Klas Emil Hohenthal ja hänen poikansa Lennart Hohenthal.*

Parmanen, Eino I. 1939. Taistelujen kirja: kuvauksia itsenäisyystaistelumme vaiheista sortovuosina. 3 osa. Taistelun ja jännityksen aikaa, rajuilma yltymässä myrskyksi. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Lennart Hohenthal ja prokuraattori Soisalo-Soinisen murha.*

Pekkola, Sulo-Weikko 1931. Kalterijääkärit II. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Kyösti Wilkuna.*

Pirttimaa, Sisko (toim.) 1995. Kehruumännyn kylä: totta ja tarua Sarjankylästä ja Erkkilästä. [Nivala]: Sarjankylän-Erkkilän kehitysosuuskunta.

Pohjolan-Pirhonen, Helge 1973. Kansakunnan historia 3. Kansakunta löytää itsensä 1808—1855. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Niilo Kustaa Malmbergin toiminta ja herännäisyyden alku Nivalassa.*

Poikkimäki, Irene 2005. Elämää ja asumista Töllinperällä. [Nivala]: [Irene Poikkimäki].

Päivärinta, Taimi 1995. Ypyän kylä: 1675—1995. [Nivala]: [s.n.].

Rislakki, Jukka 1982. Erittäin salainen: vakoilu Suomessa. Helsinki: Love kirjat. *Huom. Kustaa Viikuna sekä Toivo Antikaisen oikeudenkäynti, jonka yhteydessä käsiteltiin heimosoturi Antti Marjoniemen surmaa.*

Ritola-Segler, Anna-Maija (toim.) 2009. Karsikas: Karsikas-Suotukylän kyläkirja. [Karsikas]: Karsikas-Suotukylän kylätoimikunta. *Huom. Teoksessa sivutaan Nivalaa ja nivalalaisia henkilöitä.*

Räikkönen, Erkki 1935. Svinhufvud ja itsenäisyssenaatti: piirteitä P. E. Svinhufvudin ja hänen johtamansa senaatin toiminnasta ja vaiheista syksyllä 1917 ja keväällä 1918. Helsinki: Otava. *Huom. Kyösti Kallio.*

Saivo, Pirkka (toim.) 1955. Sankarivainajiemme muisto. Helsinki: Otava. *Huom. Teoksessa on kuvia sankarihautamuistomerkeistä, jotka Kalervo Kallio veisti Riihimäelle, Peräseinäjoelle, Nurmoon ja Laihialle.*

Salmenius, Christiern 2014. Kalajoen pitäjän historian ja talouselämän kuvaus v. 1754. Suom. Eero Elovaara. [Ylivieska]: Kalajokilaakson kotiseutuliitto.

Salminen, Esko 1979. Aselevosta kaappaushankkeeseen. Sensuuri ja itsesensuuri Suomen lehdistössä 1944–1948. Helsinki: Otava. *Huom. Kustaa Vilkuna.*

Sarkkinen, Mika & Ranta, Helena 1996. Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset. Osa 2, Nivalan-Haapajärven seutukunta: Haapajärvi, Haapavesi, Käsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi; Ylivieskan seutukunta: Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska. [Oulu]: [Pohjois-Pohjanmaan liitto].

Silvennoinen, Oula, Tikka, Marko & Roselius, Aapo 2016. Suomalaiset fasistit: mustan sarastuksen airuet. Helsinki: WSOY. *Huom. Kyösti Wilkuna ja Kyösti Kallio.*

Siukonen, Timo 2016. Puusuksia Suomesta. Unohdettujen suksiseppien ja suksitehtaiden elämää 1880–1960. Jyväskylä: Docendo. *Huom. Feliks Laakkonen ja Setti Oikarinen.*

Skyttä, Kyösti 1977. Oisko maata armaampaa eli Suomalainen minä. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY. *Huom. Kustaa Vilkuna.*

Sorko, Kimmo 1988. Kolmen rintaman rykmentti JR 50, 1941–1944. Jyväskylä: [JR 50:n historia-toimikunta].

Sorko, Kimmo, Parantainen, Juha-Pekka & Isosomppi, Sakari 2007. Vornan taistelutaival: Jalkaväkirykmentti 50, 1941–1944. [Jyväskylä]: [JR 50:n historiatyöryhmä].

Suomen muistomerkit, osa IV. Pohjanmaa. Nousiainen: Värитеos Henna, 1996.

Suutala, Maria 2012. Suomalaista aatehistoriaa tsaarinvallasta Suur-Suomeen. Jumalan uskolliset: lida (1889–1960) ja Juho (1884–1959) Kytömäki herännäisyyden ja nuoren kansakunnan palveluksessa. Huhmari: Karprint. *Huom. Teoksessa sivutaan Nivalaa. Sisältää valokuvan Kyösti ja Kaisa Kalliosta.*

Taanilan kuvat kertovat: Nivalaa 1950-luvulla. [Nivala]: Nivala-seura, 2010.

Taanilan kuvat kertovat: Nivalaa ja tapahtumia 1960-luvulla. [Nivala]: Nivala-seura, 2013.

Tulkku, Jorma 1998. Asukkaat ja kulkijat: Pyhä- ja Kalajokilaaksojen varhaishistoria. [Pyhäjärvi]: Pyhäjärvi-seura.

Tuomikoski, Pekka (toim.) 2009. Kansalaiset! Suomen presidenttien ja valtiojohdon merkittävimmät puheet 1917—2009. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.

Turunen, Harri (toim.) 1996. Pulamiehiä ja pitäjänkirjoja. Oulaisissa 14.–15.10.1994 pidetyn Paikallishistoria-kotiseututyö -seminaarin julkaisu. Scripta Historica 23. Acta societatis historicae Ouluensis. [Helsinki]: Suomen kotiseutuliitto; [Oulu]: Oulun historiaseura; [Oulainen]: Oulaisten kotiseutuyhdistys.

Turunen, Harri 2007. Nivalasta ollaan ja toimeen tullaan: Nivalan historia 1860-luvulta uudelle vuosituhannelle. [Nivala]: Nivalan kaupunki; Nivalan seurakunta; Nivala-Seura ry.

Tuulasvaara, Jaakko 1960. Suur-Kalajoen historia 2. Isostavihasta pitäjän jakoon. [Kokkola]: Suur-Kalajoen historiatoimikunta.

Vaara, Seppo (toim.) 2016. Sodan kosketus. Jyväskylä: Docendo. *Huom. Teos perustuu nivalalaisen Martti Vaaran päiväkirjaan.*

Wegelius, K. A. 1925. Aseveljet. 1, Läntinen etappi ja Simon kahakka. 3. p. Porvoo: WSOY. *Huom. Kyösti Wilkuna.*

Wegelius, K. A. 1929. Routaa ja rautaa: Peräpohjolassa ja Kainuussa jääkäri liikkeen vuosina suoritettu itsenäisyystyö. 3, Oulu ja sen ympäristö, Tervolan ja Muurolan etapit, Rovaniemi, Haaparanta, Tornionjoki-laakso, Tornion- ja Kemijoen välinen kaira. Porvoo: WSOY. *Huom. Kyösti Wilkuna.*

Vihonen, Lasse 2011. Radio sodissamme 1939—1945. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Huom. Kyösti Kallio ja Kustaa Wilkuna.*

Vilkuna, Joose 1979. Routavuosien ja itsenäisyytemme alun tapahtumat ja tekijät Nivalassa 1898–1918. [Nivala]: [J. Vilkuna].

Vilkuna, Kustaa 1931. Suomen vetohäristä. Lisiä Varsinais-Suomen historiaan 1. Turku: Varsinais-Suomen historiantutkimusyhdistys ry.

Vilkuna, Kustaa 1962. Sanan valvontaa: sensuuri 1939—1944. Toinen painos. Helsinki: Otava.

Vilkuna, Kustaa H. J. 2005. Viha: perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Huom. Erkki Nikunpoika Nivala.*

Vilkuna, Kyösti 1918. Kun kansa nousee: muistelmia ja kokemuksia Suomen vapaussodasta. Helsinki: Kirja.

Virrankoski, Pentti 1973. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 3. Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi 1600-luvulla. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historia-toimikunta.

Virrankoski, Pentti 1997. Pohjanlahden ja Suomenselän kansaa: kahdeksan vuosisataa Keski-Pohjanmaan historiaa. Kokkola: Keskipohjanmaa-säätiö.

Virtanen, Kari O. 1974. Kansakunnan historia 5. Ahdistettu kansakunta 1890—1917. Porvoo; Helsinki: WSOY. *Huom. Lennart Hohenthal.*

Vuolteenaho, Matti 2013. Tehtiin yhtä ja toista: Väinö Vuolteenahon heimosotaretki ja muistiinpanot talvi- ja jatkosodan päivistä. Oulu: Matti Sakari Vuolteenaho. *Huom. Teos kertoo nivalalaisesta henkilöstä.*

MONISTEET

HYLLYLUOKKA 92

Cajanus, Ahti 1990. Syrjälänmäki: Nivalan Korpirannan mäkitupa-alue, tutkimuksia, haastatteluja, muistelmia. Nivala: Nivala-Seura.

Junttila, lisakki 1981. Junttilan raivaushistoria. Nivala: [s. n.]. *Huom. Alkuperäinen käsikirjoitus on tehty vuonna 1908. Siitä tehtiin moniste vuonna 1981.*

Vilkuna, Kustaa 1960. Pähkinäsaaren rauhan raja kansatieteellisessä katsannossa. *Huom. Monistettu Historiallisesta aikakauskirjasta 1960, s. 407—432.*

OPINNÄYTTEET

HYLLYLUOKKA 92

Heinonen, Aaro 1966. Nivalan konikapina. Jyväskylän yliopisto. Laudatur-työ.

Laurila, Kaarlo 1983. Konikapina ja sen vaikutuksesta nykyaikaan. Tutkielma poliisiopiston alipäällystökurssilla syksyllä 1983. *Huom. Tekijä on lahjoittanut tutkielmansa Nivalan kirjaston kotiseutu-osastolle 30.12.1983.*

Maijala, Juha 2005. Maaseutuyhteisön kriisi: 1930-luvun pula ja pakkohuutokaupat paikallisena ilmiönä Kalajokilaaksossa. Jyväskylä Studies in Humanities 46. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Viljamaa, Aino-Maija 2005. Konikapina vai pulakapina? Nivalan vuoden 1932 yhteiskunnallisen kuohunnan taustatekijät sekä tapahtuman jälkikuvan muotoutuminen. Oulun yliopisto. Historian laitos. Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -tutkielma.

CD-ROM

HYLLYLUOKKA 92

Suomen sotavuodet radiossa. [Mikkeli]: Mikkelin kaupungin museot; Päämajamuseo, 2002. *Huom. Kyösti Kallion puheet 6.12.1939 ja 14.3.1940 sekä tunnelmia Kallion lähtiessä presidentinlinnasta 19.12.1940.*

DVD-LEVYT

HYLLYLUOKKA 91

Lyhyt muisti. [Helsinki]: TV2 Dokumenttiprojekti, 1996. *Huom. Ohjelmassa esiintyy nivalalainen kansanedustaja Väinö Raudaskoski. Alkuperäinen VHS-kasetti on digitoitu DVD-levylle Nivalan kirjastossa lokakuussa 2012.*

HYLLYLUOKKA 92

Kehruumännyn tarina: kertomus Sarjankylän aarteesta. [Ylivieska]: KJL-Studio, 2010.

Neuvostosotilaiden hautamuistomerkki Ylivieskan Raudaskylässä. Juhla Raudaskylän Kr. Opistolla 15.09.2007. Ylivieska: KJL-Studio, 2007.

Vihonen, Lasse. Radio sodissamme 1939—1945. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Huom. Kyösti Kallion puheet 6.12.1939 ja 14.3.1940.*

VHS-TALLENNE

HYLLYLUOKKA 91

Lyhyt muisti. [Helsinki]: Yle Tallennemyynti; TV2 Dokumenttiprojekti, 1996. *Huom. Ohjelmassa esiintyy nivalalainen kansanedustaja Väinö Raudaskoski. Esitetty TV2:ssa 20.11.1996 klo 21.50. VHS-kasetti on kopioitu Ylessä yksittäiskasettina Nivalan kirjastoa varten.*

AIKAKAUSLEHTI

HYLLYLUOKKA 92

Historia no 10/2010. *Huom. V. A. Koskenniemestä kertovassa artikkelissa mainitaan Kyösti Wilkuna.*

SARJAKUVAT

HYLLYLUOKKA 92

Kallio, Pauli & Takalo, Tiitu 2011. Foster sons and cotton girls: nine tales from Tampere. Tampere: Tampere Museums, Museum Centre Vapriikki. *Huom. Pauli Kallio on kotoisin Nivalasta.*

Kallio, Pauli & Takalo, Tiitu 2011. Ottopoikia ja työläistyttöjä. Yhdeksän tarinaa Tampereelta. Tampere: Tampereen museot, museokeskus Vapriikki. *Huom. Pauli Kallio on kotoisin Nivalasta.*

NIMEKEHAKEMISTO

A

Alasydänmaasta Alakyläksi. Elämänmakuisia tarinoita ja sattumuksia Alakylältä	5
Aselevosta kaappaushankkeeseen.....	10
Aseveljet. 1, Läntinen etappi ja Simon kahakka	11
Aseveljien kalenteri 1	4
Asukkaat ja kulkijat: Pyhä- ja Kalajokilaaksojen varhaishistoria	11

E

Elämää ja asumista Töllinperällä	9
Erittäin salainen: vakoilu Suomessa	9

F

Foster sons and cotton girls: nine tales from Tampere	15
--	----

H

Heimosotien historia 1918—1922	8
Historia no 10/2010.....	15

I

Itsenäisyyden vuosikymmenet Keski- Pohjanmaalla 1917–1967	6
--	---

J

Junttilan raivaushistoria	13
---------------------------------	----

K

Kaksikymmentä vuotta Suomen itsenäisyyttä: katsaus eduskunnan toimintaan vuodesta 1917 vuoteen 1937	8
Kalajoen pitäjän historian ja talouselämän kuvaus v. 1754	10
Kalajokilaakson kotiseutuliitto 50 vuotta	6
Kalajokilaakson kotiseutulukemisto	6
Kalterijääkärit II.....	9
Kansakunnan historia 3. Kansakunta löytää itsensä 1808—1855	9
Kansakunnan historia 5. Ahdistettu kansakunta 1890—1917	12
Kansakunnan historia 6. Täysivaltainen kansakunta 1917—1939	5
Kansakunnan historia 7. Täysi-ikäinen kansakunta 1939—1973	5
Kansalaiset! Suomen presidenttien ja valtiojohdon merkittävimmät puheet 1917—2009	11
Karsikas: Karsikas-Suotukylän kyläkirja	9
Kehruumännyn kylä: totta ja tarua Sarjankylästä ja Erkkilästä	9
Kehruumännyn tarina: kertomus Sarjankylän aarteesta	14
Kenttäpostia	8
Keskipoijalaisen rykmentin tie jatkosodassa. Jalkaväkirykmentti 29:n historia 1941—42	7

Keski-Pohjanmaa: Maakuntajulkaisu 1930—1980	5
Keski-Pohjanmaan Maakuntaliiton juhla-julkaisu	7
Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto: vuosikirja 1. 1945—1946	7
Kirkoilta kareille	
Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä	4
Kolmen rintaman rykmentti JR 50, 1941—1944	10
Konikapina	7
Konikapina ja sen vaikutuksesta nykyaikaan	13
Konikapina vai pulakapina? Nivalan vuoden 1932 yhteiskunnallisen kuohunnan taustatekijät sekä tapahtuman jälkikuvan muotoutuminen	13
Kotina Karvoskylä	5
Kotiseutulukemisto: Keski-Pohjanmaa	6
Kotiseutumme Nivala	7
Kotiseututyö tänään	4
Kruunu ja alamaisten nälkä: 1690-luvun katovuosien vähennys Pohjanmaalla ja esivallan vastatoimenpiteet	8
Kuhmolaisen evakon kylmä tie: evakkoperinnekirja	7
Kun kansa nousee: muistelmia ja kokemuksia Suomen vapaussodasta	12
Kuninkaallinen Preussin jääkäripataljoona 27: vaiheet ja vaikutus	7

L

Lanteri: historiaa ja muistelmia	7
Lyhyt muisti	14, 15

M

Maaseutuyhteisön kriisi: 1930-luvun pula ja pakkohuutokaupat paikallisena ilmiönä Kalajokilaaksossa	13
Muisteluni pulakapinasta	8

N

Naiset kertovat sodasta	5
Neuvostosotilaiden hautamuistomerkki Ylivieskan Raudaskylässä	14
Nivalan kirja	8
Nivalan konikapina	13
Nivalan manttaalikunta 1859—1993: historiaa, henkilöitä, toimintaa	4
Nivala-Seura ry 1936—1986: 50 vuotta kotiseututyötä	8
Nivalasta ollaan ja toimeen tullaan	11

O

Oisko maata armaampaa eli Suomalainen minä	10
Ottopoikia ja työläistyttöjä. Yhdeksän tarinaa Tampereelta	15

P

Padinkiset: kahta puolta Kalajokea	8
Perinnealbumi. Keski-Pohjanmaa 2	4
Pieni kansa pyristeli. Sata tarinaa itsenäisestä Suomesta	7

Pohjanlahden ja Suomenselän kansaa: kahdeksan vuosisataa Keski-Pohjanmaan historiaa.....	12
Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 1	6
Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 2	8
Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 3	12
Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 4	5
Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia 5	5
Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset. Osa 2	10
Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3.....	5
Pohjois-Suomen vaakunat	4
Pula ja kapina: piirtoja pula-ajasta Kalajokilaaksossa ja Nivalan konikapinasta.....	8
Pulamiehiä ja pitäjänkirjoja	11
Puusuksia Suomesta. Unohdettujen suksiseppien ja suksitehtaiden elämää 1880–1960.....	10
Pähkinäsaaren rauhan raja kansatieteellisessä katsannossa	13

R

Radio sodissamme 1939—1945.....	11, 14
Routaa ja rautaa: Peräpohjolassa ja Kainuussa jääkäriliikkeen vuosina suoritettu itsenäisyystyö. 3.....	11

Routavuosien ja itsenäisyytemme alun tapahtumat ja tekijät Nivalassa 1898– 1918	12
---	----

S

Salaliiton ääriviivat: oikeistoradikalismi ja hyökkäävä idänpolitiikka 1918—1919	4
Sanan valvontaa: sensuuri 1939—1944	12
Sankarivainajiemme muisto.....	9
Sodan kosketus	11
Suomalaiset fasistit: mustan sarastuksen airuet	10
Suomalaista aatehistoriaa tsaarinvallasta Suur-Suomeen	10
Suomen kansan historia V. Tie itsenäisyyteen ja itsenäisyyden aika	7
Suomen lasten kiitos Ruotsille.....	4
Suomen mitalit 1936—1968	4
Suomen muistomerkit, osa IV. Pohjanmaa	10
Suomen sotavuodet radiossa	14
Suomen vetohäristä.....	12
Suur-Kalajoen historia 2	11
Suur-Kalajoen historia. 1	6
Svinhufvud ja itsenäisyssenaatti	9
Syrjälänmäki: Nivalan Korpirannan mäkitupa-alue, tutkimuksia, haastatteluja, muistelmia	13

T

Taanilan kuvat kertovat: Nivalaa 1950- luvulla	10
---	----

Taanilan kuvat kertovat: Nivalaa ja tapahtumia 1960-luvulla	11
Taistelujen kirja: kuvauksia itsenäisyyستاistelumme vaiheista sortovuosina. 2 osa	8
Taistelujen kirja: kuvauksia itsenäisyyستاistelumme vaiheista sortovuosina. 3 osa	9
Talonpoikaissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906. I osa	6
Talonpoikaissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906. II osa	6
Tehtiin yhtä ja toista: Väinö Vuolteenahon heimosotaretki ja muistiinpanot talvi- ja jatkosodan päiviltä	12

Tie talvisodan rauhaan	7
------------------------------	---

V,W

Vallan leppymättömät: Urho Kekkosen ja Veikko Vennamon taistelujen vuodet	7
Vanhaa Kalajokilaaksoa kuvien kertomana	6
Viha: perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta	12
Vornan taistelutaival: Jalkaväkirykmentti 50, 1941–1944	10

Y

Ypyän kylä: 1675—1995	9
-----------------------------	---